

Mjölby nya kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

2023

Svenska kyrkan
FOLKUNGABYGDENS PASTORAT

Mjölby nya kyrkogård
Folkungabygdens pastorat

Vård- och underhållsplan

Omslagsbild: Vy över kvarter C och B.

Fotografier i rapporten: © Landskapsgruppen Öresund AB där inget annat anges.

Datum: 2023-12-21

Beställare: Folkungabygdens pastorat, Axel Träffs gata 4, 595 41 Mjölby

Kontaktperson hos beställare: Karin Mårtensson, kulturarvssamordnare

Uppdragsansvarig: Andrea Jackelén, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Medverkande: Maximilian Löfgren, landskapsingenjör, Landskapsgruppen Öresund AB

Landskapsgruppen
Öresund AB
Kyrkogatan 19
222 22 Lund
046-19 05 60
landskapsgruppen.se

Svenska kyrkan
FOLKUNGABYGDENS PASTORAT

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och målsättning	4
1.2 Avgränsning	4
1.3 Planens upprättande och förnyelse	4
2 Administrativa uppgifter	5
2.1 Ägoförhållanden m.m.	5
2.2 Gravskick och pågående gravrätter	5
2.3 Skyddsstatus	5
3 Historisk bakgrund och utveckling	8
3.1 1800-talet	8
3.2 1900-talet	8
3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia.....	14
4 Beskrivning av kyrkogården	17
4.1 Karta över kyrkogården.....	17
4.2 Omgivning och sammanhang.....	18
4.2.1 Karaktärsområden	18
4.2.2 Typområden för gravplatser	22
4.3 Omgärdning och ingångar	23
4.4 Gångsystem.....	24
4.5 Vegetation	24
4.6 Gravanordningar	26
4.7 Gravskick i annan ordning – det muslimska gravkvarteret	27
4.8 Minneslund, askgravlund och askgravplatser.....	28
4.9 Gravkapell, klockstapel, bårhus och ekonomibyggnader	28
5 Kulturhistorisk värdeanalys	30
5.1 Övergripande kulturhistoriska värden	30
5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden	30
6 Teknisk beskrivning – åtgärder och underhåll.....	32
6.1 Omgärdning	32
6.2 Ingångar	33
6.3 Byggda delar	34
6.4 Markbeläggningar	37
6.5 Vegetation	39
6.6 Gravanordningar	43
6.7 Utrustning och konstnärlig utsmyckning	44
6.8 VA- och EL-system.....	45
6.9 Tillgänglighet	45
7 Referenser	47

Bilagor

1. Historiska kartor och bilder, Landskapsgruppen Öresund AB, 2023
2. Mjölbys område, åtgärdslista för vård och underhåll, Landskapsgruppen Öresund AB

1 Inledning

Denna vård- och underhållsplan är gjord på uppdrag av Folkungabygdens pastorat. Arbetet har utförts i dialog med representanter från pastoratet. Inventeringsarbetet utfördes i juni 2023. Dokumentationen grundar sig på platsbesök, arkiv- och litteraturstudier och intervjuer samt tidigare utförd dokumentation (*Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering 2005 och Vård- och underhållsplan 2006*).

1.1 Syfte och målsättning

Syftet med planen är:

- Att tydliggöra kyrkogårdens kulturhistoriska värden.
- Att ge långsiktighet och helhetssyn i förvaltningens skötsel och vård av kyrkogården.
- Att vara ett verktyg i förvaltningsarbetet med riktlinjer och prioriteringar för vården och underhållet av kyrkogården och dess betydelse som bärare av ett kulturarv.

1.2 Avgränsning

Vård- och underhållsplanen omfattar Mjölby nya kyrkogård, Folkungabygdens pastorat, Mjölby kommun. Arbetet begränsas till området innanför kyrkogårdens omgärdning.

I denna vård- och underhållsplan har delarna *Förteckning över kulturhistoriskt värdefulla gravvårdar*, *Trädvårdsplan*, *Restaurerings- och successionsplan* (för skogskyrkogårdens kvarter) och *Kyrkogårdens naturvärden* inte ingått. Dessa delar utför pastoratet separat.

1.3 Planens upprättande och förnyelse

Begravningsplatser som är skyddade enligt Kulturmiljölagens kapitel 4, ska ha en vård- och underhållsplan. Det är ägaren till begravningsplatsen som ska se till att planen upprättas. Vård- och underhållsplanen ska antas av församlingens beslutande organ. Länsstyrelsen ska innan dess ges möjlighet att yttra sig över planen. Det förutsätts att församlingen fortlöpande håller vård- och underhållsplanen aktuell. Nya uppgifter av betydelse, ändringar och tillägg ska fogas till planen. Planen ska uppdateras regelbundet, minst vart tionde år. Se vidare i Riksantikvarieämbetets föreskrifter om kyrkliga kulturminnen (KRFS 2012:2).

I arbetet med uppdateringen av vård- och underhållsplanen bör följande moment ingå:

- Uppdatering av nulägesbeskrivningen.
- Kyrkogårdens historik uppdateras med förändringar som skett de senaste tio åren samt eventuella nyttillkomna uppgifter.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens olika objekt samt uppdatering av förteckningen över underhåll och åtgärder.
- Inarbete en plan för bevarande och utveckling av kyrkogården.
- Uppföljande genomgång av kyrkogårdens gravplatser och uppdatering av den kulturhistoriska gravvårdsinventeringen.
- Förnyad genomgång av kyrkogårdens naturvärden med tillhörande rekommendationer för vård och skötsel.

Uppföljande konditionsbedömningar av kyrkogårdens alla delar måste ske betydligt tätare än vart tionde år.

På kyrkogården finns följande registrerade fornlämningar:

L2011:5229 Stensättning, RAÄ-nummer: Mjölby 214:1. Utdrag ur Forsök (Riksantikvarieämbetet): *"Stensättning, frampreparerad, rund, 5 m diam och 0,1-0,2 m h. Fyllning (ursprungligen övertorvad) av 0,1-0,3 m st stenar."*

L2011:4554 Stensättning, RAÄ-nummer: Mjölby 214:2. Utdrag ur Forsök (Riksantikvarieämbetet): *"Stensättning, frampreparerad, rund, 3 m diam och 0,1 m h. Fyllning (ursprungligen övertorvad) av 0,1-0,2 m st stenar. Ställvis rest av kantkedja, 0,1 m h, av 0,2-0,3 m l stenar."*

L2011:5227 Gravfält, RAÄ-nummer: Mjölby 214:3. Utdrag ur Forsök (Riksantikvarieämbetet): *"Flatmarksgravfält, obestämbar utsträckning, delvis undersökt. Inga anläggningar är synliga ovan mark."*

L2011:5715 Färdväg, RAÄ-nummer: Mjölby 238:1. Utdrag ur Forsök (Riksantikvarieämbetet): *"Hålväg, ca 17 m l (Ö-V), 0,8-1,2 m br och 0,1-0,3 m dj."*

Fornlämningar på kyrkogården, intill minneslunden och kv P och R. (RAÄ, Forsök)

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

Kyrkogården är skyddad enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Bestämmelserna om begravningsplatser omfattar byggnader på begravningsplatsen som inte är kyrkobyggnader samt fasta anordningar såsom murar, medvetet gestaltad vegetation och gravanordningar som tillfallit upplåtaren. Väsentliga ändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen. Vid osäkerhet beträffande tillståndskrav kontaktas länsstyrelsen.

Naturvårdslag (1964:822)

Norra delen av kyrkogården ingår i Skogssjöområdet som sedan 1978 är ett naturreservat (NVR-ID 2001689). Naturvårdsförvaltare är Mjölby kommun i samråd med övriga markägare och beslutsmyndighet är länsstyrelsen.

Naturreservatets syfte är att:

- Bevara biologisk mångfald
- Tillgodose behov av område för friluftsliv
- Vårda och bevara värdefulla naturmiljöer

Miljöbalk (1998:808)7 kap. Skydd av områden: Biotopskyddsområde

Kyrkogårdens trädkrans, trädrader och alléer uppfyller Naturvårdsverkets definitioner för alléer och skyddas av det generella biotopskyddet enligt 7 kap. 11 § miljöbalken.

För åtgärder som påverkar biotoperna måste dispens sökas hos länsstyrelsen.

Definitionen av allé är lövträd planterade i en enkel eller dubbel rad som består av minst fem träd. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, dvs vara minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller ha uppnått en ålder av 30 år (det som uppnås först).

Begravningslag (1990:1144)

Begravningslagen reglerar bestämmelser som har betydelse för gravplatsernas utformning. Enligt 7 kap. 26 § begravningslagen har gravrättsinnehavaren rätt att bestämma gravanordningens utseende och beskaffenhet, under förutsättning att det följer villkor i gällande gravplatsföreskrifter. Begravningslagen berör även kulturhistoriskt värdefulla gravanordningar.

Plan- och bygglag (2010:900) och plan- och byggförordning (2011:338)

Ärenden som faller utanför den statliga tillsynen genom Kulturmiljölagen regleras via Plan- och bygglagen (PBL). Enligt 6 kap. i Plan- och byggförordning (PBF) krävs bygglov för att uppföra byggnader inom begravningsplatsen eller göra tillbyggnader. Det krävs också bygglov för att anordna en ny begravningsplats eller i väsentlig grad ändra den befintliga.

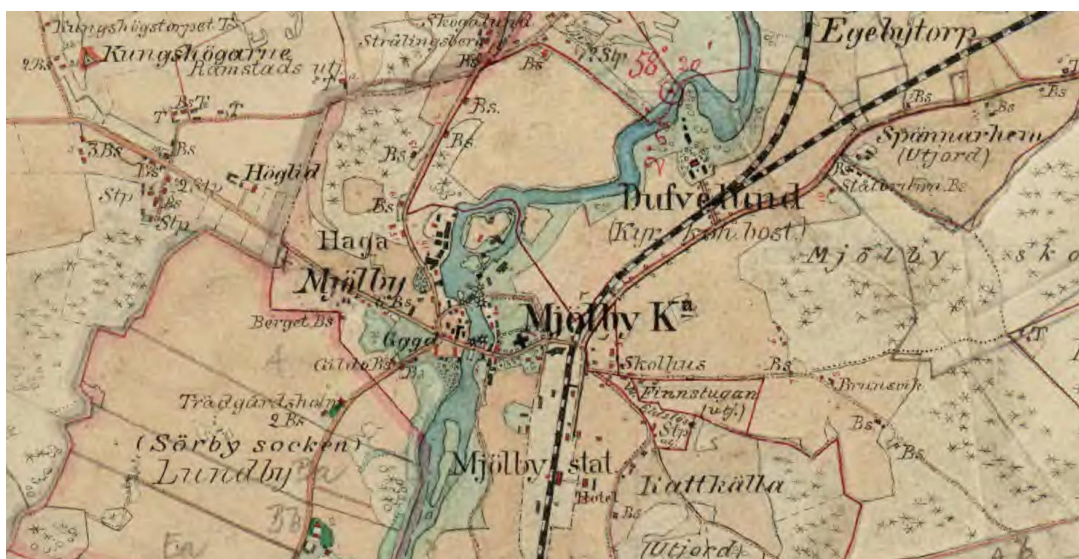
Tillgänglighetskrav i PBL och PBF

I PBL och PBF finns även övergripande krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga. Tillgänglighetskraven i PBL och PBF förtydligas i tillämpningsföreskrifter, bland annat i Boverkets byggregler BBR.

3 Historisk bakgrund och utveckling

3.1 1800-talet

Den gamla kvarnbyn Mjölby växte stadigt under 1800-talet och bebyggelsen utmed Svartån och kring den gamla kyrkan och kyrkogården tilltog. När järnvägen drogs genom samhället under senare delen av 1800-talet uppfördes också en stationsbyggnad (Mjölby station, invigd 1873) och stadshotellet i södra utkanten av bebyggelsen. I takt med befolkningsökningen uppstod även behovet av en ny kyrkogård och mot slutet av 1800-talet anlades Mjölbys nya kyrkogård. Kyrkogården anlades på åkermark en bit utanför samhället i nordväst, och utgjordes ursprungligen av nuvarande kvarter A-I. Exakt årtal för invigningen är inte känt, men den äldsta gravvården är från 1883. Några år efter kyrkogårdens invigning fick arkitekten Johan Lagerström (senare tillförordnad stadsarkitekt i Linköping) i uppdrag att rita ett gravkapell till kyrkogården. Gravkapellet, som fick en central placering mellan kvarteren D och E stod klart 1899.

1868-77, häradsekonomska kartan. Järnvägen har dragits genom samhället. Den huvudsakliga bebyggelsen ligger kring Svartån och Mjölby kyrka och gamla kyrkogård. I söder ligger Mjölby station och stadshotell. (Lantmäteriets historiska kartor)

3.2 1900-talet

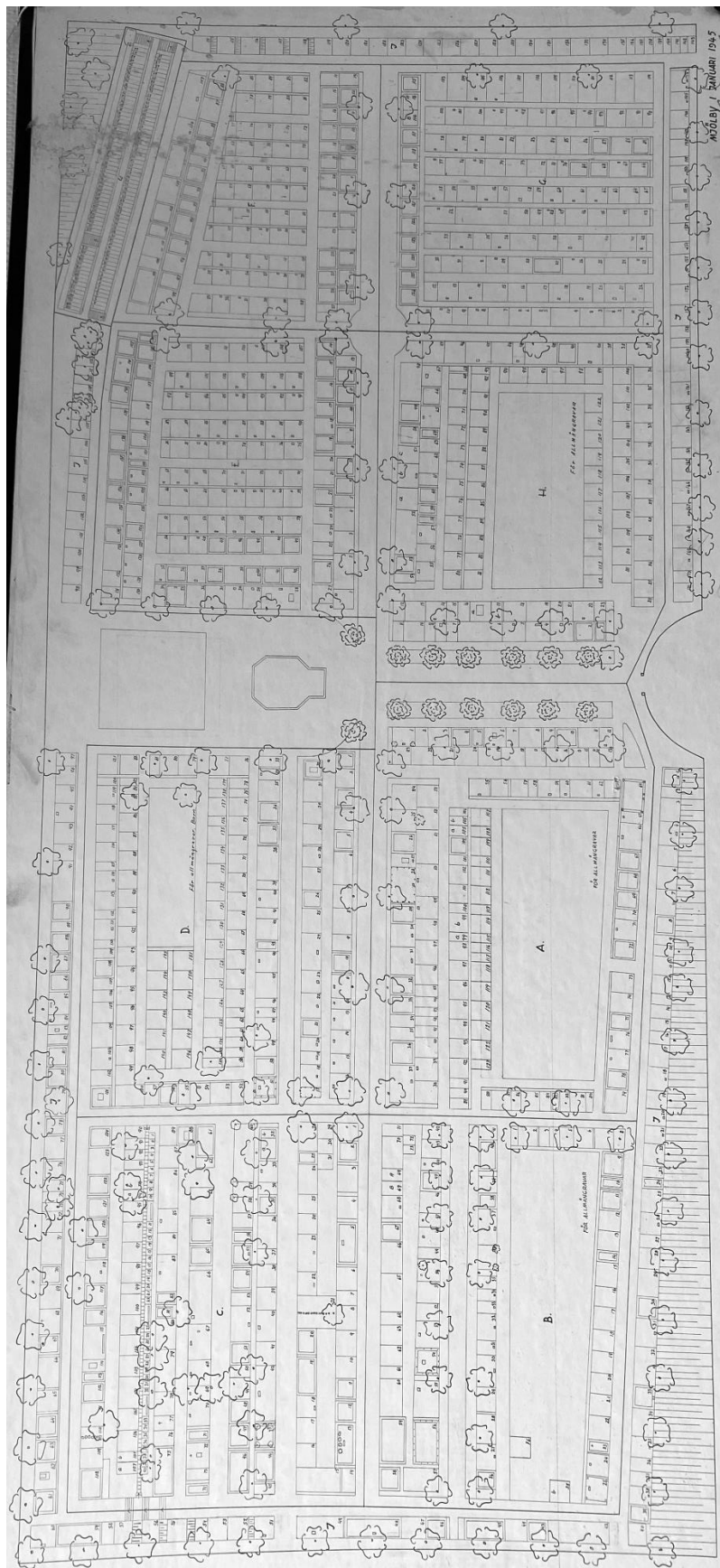
Under 1900-talet fortsatte befolkningsökningen och 1920 fick Mjölby stadsrättigheter. Den nya kyrkogården användes flitigt och ersatte så småningom helt den gamla kyrkogården kring kyrkan. 1937 togs ett förslag över tillbyggnad av gravkapellet fram men när själva tillbyggnaden utfördes, och i vilken omfattning är oklart.

På 1940-talet fanns en oro över platsbrist på kyrkogården och en rensning av gravvårdar utfördes för att tillgängliggöra mer gravsättningsyta.

En karta över kyrkogården upprättades 1945, den visar tydligt planformen och gravplatsindelningen, så som den kan antas ha utformats vid anläggandet på 1800-talet, och som till stora delar har bibehållits än idag. Kartan visar träd utefter kyrkogårdens yttre kanter och längs huvudgångarna och i kvarter C och D syns spridda solitära träd bland gravarna.

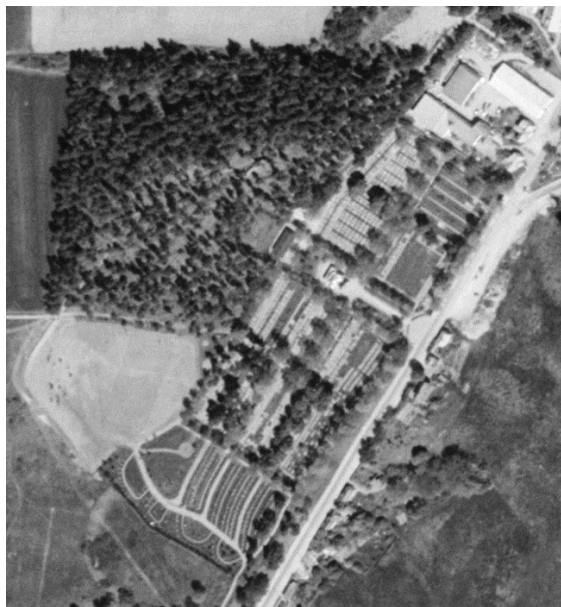
Gravkvarteren var utformade med gravplatser utefter ytterkanterna, oftast större familjegravplatser och innanför dem låg gravplatser i raka rader. Riktningen på de inre gravraderna varierade mellan de olika kvarteren. I kvarteren fanns smalare gångar mellan gravraderna och i alla kvarter verkar rygghäckar ha förekommit, men i olika omfattning. Likaså i kvarter E och F, där det nu finns ett karakteristiskt tujahäckssystem, har endast rygghäckar markerats på kartan. Även på flygfoton från 1960- och 1970-talen (se s. 10) framträder

rygghäckarna tydligt och längs gravplatsernas långsidor syns ljusare avgränsningar som kan vara lägre häckar. I kvarteren A, B, D och H fanns ytor avsatta för allmängravar, och delar av den inre ytan i kvarter D var särskilt avsatt för barngravar.

1945, kyrkogårdskarta. Kyrkogårdens plan och gravplatsindelning, vilket även bör vara så som den utformades när den anlades mot 1800-talets slut. I kvarteren A, B, D och H fanns öppna ytor för allmängravar. På kartan längst upp till vänster syns urngravskvarteret, Kv U. (Folkungabygdens pastorat)

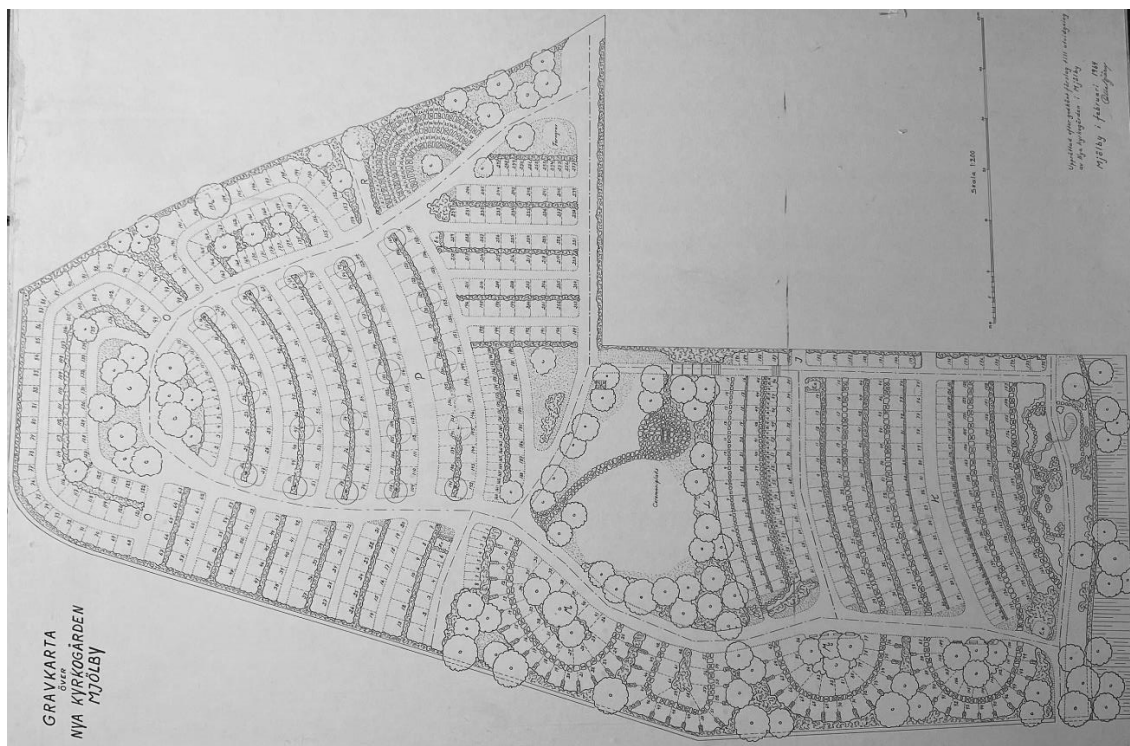
Under 1950-talet påbörjades planeringen av kyrkogårdens första utvidgning på ett tidigare ängsmarksområde i söder-sydväst. Inför utvidgningen utfördes en arkeologisk undersökning där gravar från förromersk järnålder påträffades. 1951 påbörjades anläggandet av utvidgningen som innefattade dagens kvarter K-R. Arbetena skedde stegvis där kvarter K, L och M samt ceremoniplatsen iordningställdes och togs i bruk i först. Ett flygfoto från 1960-talet visar det delvis anlagda området och ett annat flygfoto från omkring 1975 visar att hela utvidgningsområdet var iordningställt och tagits i bruk.

1960, ca. Flygfoto över kyrkogården. I 1951-års utvidgningsområde hade ceremoniplatsen och kvarteren K, M och L anlagts. (Lantmäteriets flygbild)

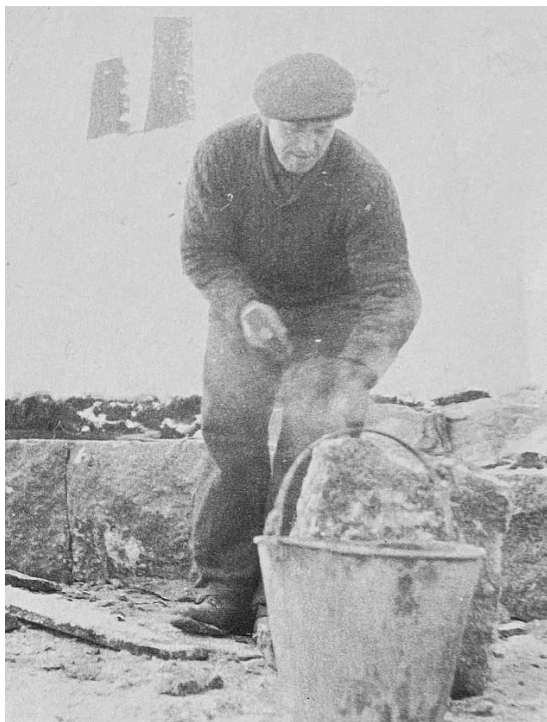
1975, ca. Flygfoto över kyrkogården. 1951-års utvidgningsområde var nu klart i sin helhet. (Lantmäteriets flygbild)

1964, gravkarta över 1951-års utvidgningsområde. (Folkungabygdens pastorat)

En karta från 1964 över det utvidgade området visar områdets planform med böljande gångstråk och kvarter med lätt svängda och bågformade gravrader. I flera av kvarteren fanns trampstenar mellan gravraderna. Området längst i söder där askgravplatsen Haga ligger idag, var ett parkliknande stråk kallat "Hagaparken", med böljande planteringsytor, trampstensbelagda gångar

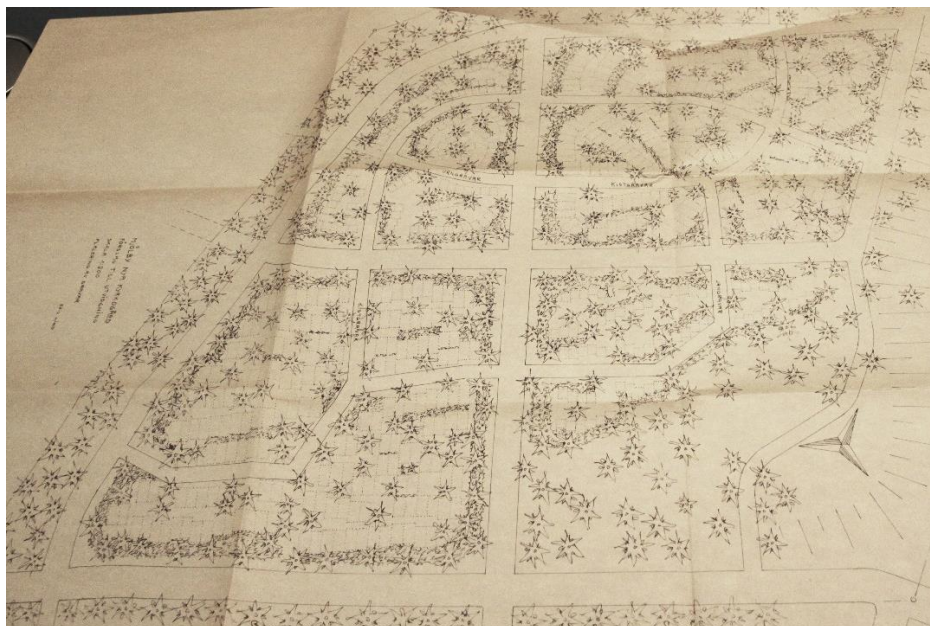
och en oregelbundet formad vattendamm (se även fotografi s. 14). Kring ceremoniplatsen och längs utvidgningsområdets ytterkanter – framför allt i söder och nordväst är en tätare trädvegetation med oregelbundet placerade träd inritad. Mot söder och väster avgränsas området av en noga tillpassad blockstensmur och innanför den är vegetationsytor inritade. Vid en tidigare inventering (Hörfors, 2005) växte en tallhäck innanför muren. Den kan ha varit en rest från den ursprungliga planeringen. Under vintern 1953-54 uppfördes en liknande blockstensmur längs den äldsta delen mot Skänningevägen, med sträckning från kyrkogårdens ingång och söderut.

Vintern 1953-54. Kalle Sjöstedt från Boxholm och Gösta Gustavsson från Mjölby bygger kyrkogårdsmuren mot Skänningevägen. (Folkungabygdens pastorat)

På 1960-talet påbörjades även planeringen av ytterligare en utvidgning av kyrkogården, i ett skogsområde dominerat av tallar norr om 1951-års utvidgningsområde. Planeringen drog ut på

tiden och man beslöt att först uppföra en klockstapel på det tilltänkta området, innan det planlades. 1971 stod klockstapeln klar, byggd efter ritningar av den dåvarande stadsarkitekten Leif Hildeberg. 1973 tog trädgårdskonsulent Eric Lind fram ett förslag för utvidgningsområdet, som fick namnet Skogskyrkogården och senare kvartersnamnet Skogen. I utformningen av området togs stor hänsyn till den befintliga vegetationen och många av de redan uppväxta träden behölls. I ursprungsidén skulle gravstenarna vara i form av naturstenar och i gravplanteringarna skulle naturlig skogsvegetation växa, gärna spontant uppkommen. Med tiden har detta dock luckrats upp och successivt har fler trädgårdsväxter planterats in. 1975 tillkom en minneslund i utvidgningsområdets sydöstra hörn. Vid tidigt 1980-tal hade skogskyrkogården utökats norrut med kvarteren Eken, Tallen, Lönnen och Linden. Från 1984 finns gravkartor över områdena, där området som motsvarar kvarter Skogen kallas för den ”gamla delen”, och de nyare kvarteren kallas för den ”nya delen”.

1973, utsnitt ut ritning
”Förslag till
utvidgning” av Eric
Lind. (Antikvarisk-
topografiska arkivet)

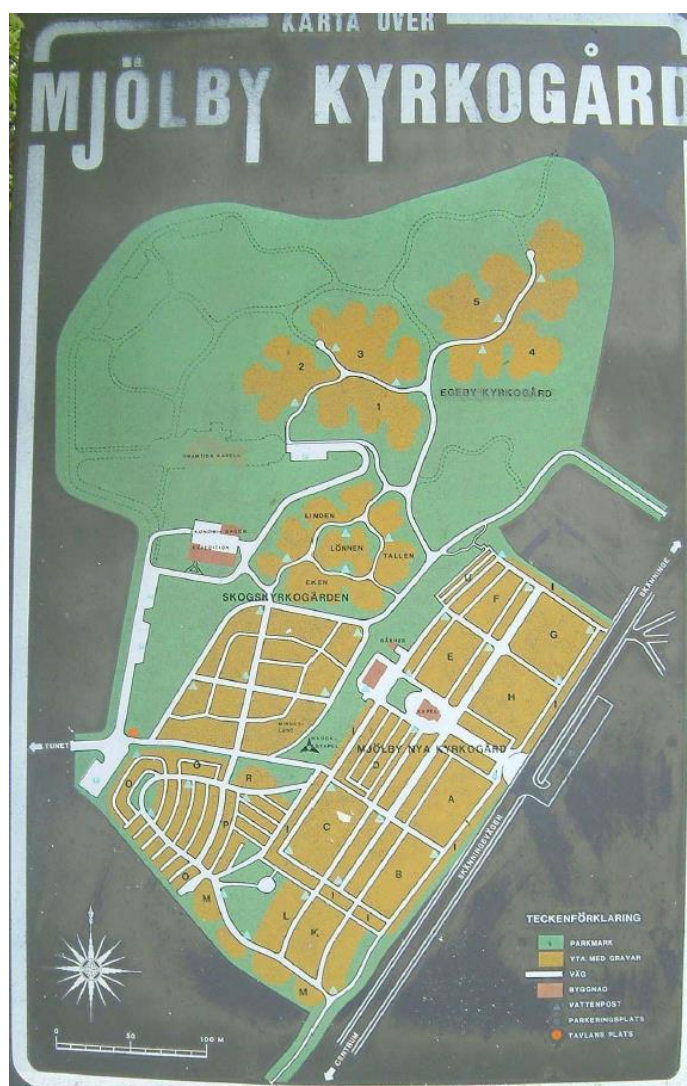
1984, gravkarta över
Skogskyrkogården, på
kartan benämnd som
”gamla delen”. I det
sydöstra hörnet har
minneslunden
tillkommit.
(Folkungabygdens
pastorat)

1984, gravkarta över kvarter Eken, Tallen, Lönnen och Linden, på kartan benämnd som "nya delen". (Folkungabygdens pastorat)

Mot slutet av 1970-talet köptes mark norr om skogskyrkogårdens kvarter in för ytterligare en utvidgning. 1982 utlystes en arkitektävling för utformningen, som även inkluderade ett nytt gravkapell och nya personal- och ekonomibyggnader. Området var ursprungligen planerat för minst sex stora gravkvarter men planen minskades ner och 1986 invigdes det nya området bestående av kvarteren Norra 1, 2 och 3 samt nya personal- och ekonomibyggnader. Sedan dess har delar av kvarteret 4 tagits i bruk som ett muslimskt gravkvarter och söder om kvarteret har en askgravplats anlagts. Övriga ursprungligen planerade kvarter och gravkapellet avvaktar pastoratet fortfarande med att anlägga i väntan på framtida behov.

Vid 1980-talets början genomfördes en inventering av gravplatser med utgången gravrätt och många äldre gravvårdar plockades bort. De bortplockade gravvårdarna dokumenterades och några av dem ställdes upp i den sydöstra delen av kvarter K, som numera kallas Museikvarteren.

Skylt på kyrkogården som visar den tilltänkta utvidgningen i norr. Vid texten Egeby kyrkogård har idag kvarter 1, 2 och 3 tagits i bruk, samt delar av kvarter 4 med askgravlund och muslimskt gravkvarter. (Hörfors O, ÖLM 2005)

Den 13 maj 2006 invigdes askgravplatsen Bäckén söder om kvarter Norra 4. Ytterligare en askgravplats, askagravplats Haga, anlades 2017 i den tidigare benämnda Hagaparken i södra delen av kvarter K. 2017 iordningställdes även en del av kvarter Linden med nya urngravplatser, förlagda i en böljande bård längs kvarterets bakre kant. 2018 anordnades ett muslimskt gravkvarter i Norra 4. Kvarteret utformades tillsammans med den muslimska föreningen i Mjölby.

1960, fotografi över parkområdet "Hagaparken" i södra delen av kvarter K där askgravplatsen Haga anlades 2017. (Östergötlands museum, Digitalt museum)

3.3 Kronologisk förteckning över händelser i kyrkogårdens historia

Den kronologiska förteckningen kompletteras när ytterligare händelser blir kända samt när vård- och underhållsplanen uppdateras.

Årtal	Händelse	Källa
1880-talet, ca	Kyrkogården anlades mot slutet av 1800-talet, och utgjordes då av kv A-I. Årtalet för kyrkogårdens invigning saknas, men den äldsta kända gravsättningen skedde 1883.	Hörfors, O. (ÖLM, 2005)
1899	Gravkapellet uppfördes, centralt placerad på kyrkogården. Kapellet uppfördes efter ritningar av arkitekt Johan Lagerström.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1937	En uppmätning av gravkapellet utfördes och ett förslag till tillbyggnad med ett entréparti och ett nytt altare togs fram. Ritningarna över tillbyggnaden togs fram av Eric E Gustafson i Mjölby. Det är oklart när, och i vilken omfattning tillbyggnaden utfördes.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1940-talet	Kyrkogården började bli för liten för den växande staden. För att tillgängliggöra mer yta för gravsättning utfördes en bitvis omfattande rensning av gravvårdar.	Hörfors, O. (ÖLM, 2005)
1950	Inför utvidgning av kyrkogården utfördes en arkeologisk undersökning. Äldre gravar och småstensättningar av 1-1,5 m i diameter samt föremål av lera och metall som bland annat lerkärl,	Antikvarisk topografiska arkivet

	bältesbeslag och en ledad halsring av brons påträffades. Gravarna daterades till förromersk järnålder.	
1951	Kyrkogården utvidgades mot söder-sydväst med kv K-R.	Hörfors, O. (ÖLM, 2005)
1958	Korset på ceremoniplatsen uppfördes.	Hörfors, O. (ÖLM, 2005)
1962	Gravkapellet byggdes om efter ett förslag av ingenjör Erik Persson, Johannes Dahl arkitektfirma. Gravkapellet utvidgades med ett 30-tal sittplatser och en särskild ceremoniplats för kista placerad på katafalk skapades. Ceremonirummet kompletterades med ljusgård och fönster med glasmosaik. Både läktaren och gravkammaren under kapellet utökades.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1970	En arkeologisk undersökning av en del av ett flatmarksgravfält utfördes på den plats där en klockstapel planerades att uppföras. Vid undersökningen påträffades bland annat 15 tätt liggande gravanläggningar varav två kunde anas som låga förhöjningar i ytan. Även fynd av brända ben och metallföremål gjordes.	Antikvarisk topografiska arkivet
1971	Klockstapeln byggdes efter ritningar av Mjölbyns dåvarande stadsarkitekt Leif Hildeberg.	Hörfors, O. (ÖLM, 2005)
1973	Ett förslag till utvidgning av kyrkogården utarbetades av trädgårdskonsulent Eric Lind, Linköping. Det nya området fick kvartersnamnet Skogen. Riksantikvarieämbetet gav samma år tillstånd till utvidgningen.	Hörfors, O. (ÖLM, 2005) Antikvarisk topografiska arkivet
1975	Minneslunden invigdes i kv Skogens södra del.	Folkungabygdens pastorat
1979	Mark köptes in för ytterligare utvidgning av kyrkogården.	Hörfors, O. (ÖLM, 2005)
1982	- En arkitekttävling utlystes för utformandet av en ny kyrkogårdsdel norr om den befintliga. I tävlingen ingick även ett nytt gravkapell samt personal- och ekonomibyggnader. - En inventering av gravplatser med utgången gravrätt utfördes och ett flertal äldre gravvårdar togs bort. Gravvårdarna dokumenterades och ett urval ställdes upp i ett lapidarium i södra delen av 1951-års utvidgningsområde (kv K).	Hörfors, O. (ÖLM, 2005)
1986	Den nya kyrkogårdsdelen ”Norra” invigdes tillsammans med ekonomibyggnaderna. Det planerade gravkapellet sköts på framtiden.	Hörfors, O. (ÖLM, 2005)
1993	Gravkapellet byggdes till med ett inlastningsrum, ritat av Börje Mathiasson Arkitektkontor AB, Linköping.	RAÄ, Bebyggelseregistret
1994	Länsstyrelsen gav tillstånd till att tillgänglighetsanpassa entrén till gravkapellet samt ändra markbeläggningen framför gravkapellet från asfalt till gatsten och kullersten.	Antikvarisk topografiska arkivet
2005	- Häckar i gravområde CU byttes ut mot andra sorter då en del häckar var gamla och en del sorter inte etablerat sig. - Ca 25 stora tallar blåste ned i stormen Gudrun och orsakade en hel del skador på kyrkogårdens markanläggningar.	Folkungabygdens pastorat
2006	- Den nya askgravplatsen Bäckén togs i bruk efter invigningen den 13 maj. - Nya redskapsplatser med nya redskapsställ färdigställdes på kv Norra, Eken och Linden. - Runt bårhuset anlades ny stensättning och nya planteringar.	Folkungabygdens pastorat

	- Minneslunden fick en ny plattläggning, på samma plats som den gamla, men något modifierad.	
2007	- I Skogen togs planteringar bort, bl a ett friväxande lövfällande buskage mot gången i öster. Även i kv H togs planteringar bort. - Ca 30 träd blåste ned i stormen Per.	Folkungabygdens pastorat
2007-2009	I 1951- års utvidgningsområde (kv O och M) togs tallhäcken innanför muren bort och ersattes med gräs.	Folkungabygdens pastorat
2008	- Alla häckar i kv H byttes. Stora friväxande häckar byttes mot inre häckar av praktspirea (bl a Spirea japonica 'Golden Princess') samt yttre häckar av idegran. - Belysningsstolparna kompletterades och konverterades till nya lågenergiarmaturer på hela kyrkogården.	Folkungabygdens pastorat
2010-2011	- Träd fälldes i enlighet med den vid tiden gällande successionsplanen.	Folkungabygdens pastorat
2011	- Fler gångar asfalterades för att förbättra framkomligheten. - Ny stensättning anlades vid entrén till dåvarande kyrkogårdsexpeditionen.	Folkungabygdens pastorat
2015	- Häckar i kv A byttes från tuja till måbär. - Planteringslådor grävdes ner på gravplatser i kv C. Kvarteret är ett gruskvarter där automatbevattningen tagits bort. - En död alm vid Skänningevägen togs ned.	Folkungabygdens pastorat
2017	- Ett nytt urngravområde inom kv Linden togs i bruk. - Askgravplats Haga anlades och den äldre dammen renoverades. - Sjuka almar i kv C fälldes.	Folkungabygdens pastorat
2018	- Det muslimska kvarteret anlades. Kvarteret utformades tillsammans med den muslimska föreningen i Mjölby. - I kv P byttes tre sjukdomsdrabbade oxbärshäckar till aronia.	Folkungabygdens pastorat
2019-2022	Ett arbete med säkring av gravvårdar som inte klarade säkerhetsföreskrifterna genomfördes i pastoratet 2019–2022.	Folkungabygdens pastorat
2020	- En död alm fälldes i kv I (mellan träd nr 160 och nr 161). - En visningsplats för försäljning av återlämnade och omslipade gravstenar iordningställdes nära ekonomibyggnaderna.	Folkungabygdens pastorat
2021	- Tujahäcken på askgravplats Bäckén förlängdes. - En björk togs ner i kv O (nr 82). Trädet är tänkt att återplanteras efter planerad trädinventering.	Folkungabygdens pastorat
2021-2023	Anläggandet av askgravlunden Gläntan påbörjades. Anläggningen togs i bruk under våren 2023.	Folkungabygdens pastorat
2022	- Sju träd (nr 3, 4, 7, 8, 9, 119, 124) nedtagna enligt trädvårdsplan.	Folkungabygdens pastorat
2023	- En stor tall i slänten ovanför kv E och F som lutade ut över gravplatserna fälldes. - Aroniahäckarna i kv P planterade 2018, drabbades av angrepp av honungsskivling. Efter samtal med arborist grävdes häckmaterialet upp och jorden lades i träda för senare nyplantering.	Folkungabygdens pastorat

4 Beskrivning av kyrkogården

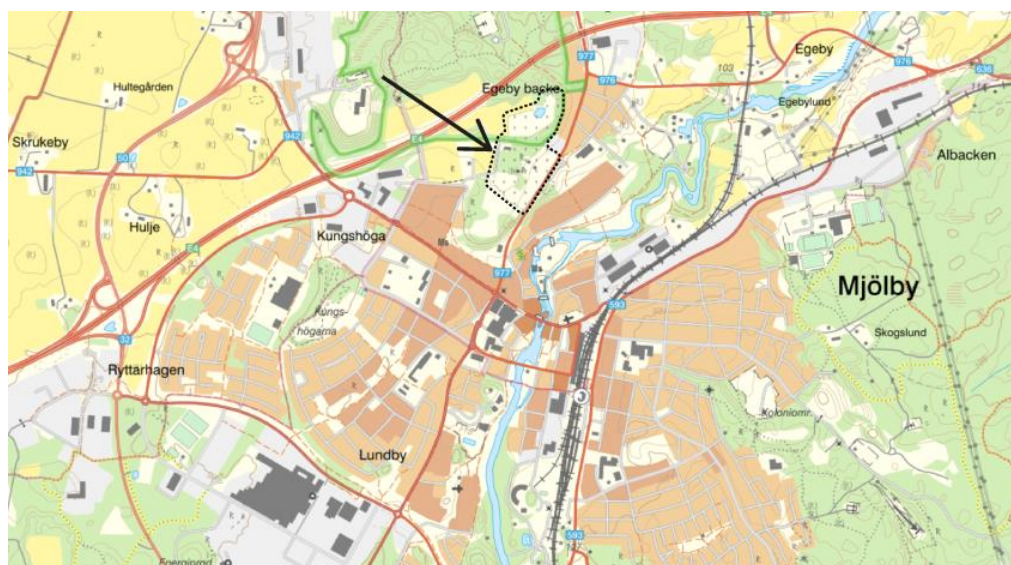
4.1 Karta över kyrkogården

4.2 Omgivning och sammanhang

Kyrkogården ligger i stadsdelen Egeby, i den nordvästra utkanten av Mjölby stadsbebyggelse. Marken har tidigare varit åker-, ängs- och skogsmarker och vid kyrkogårdens tillkomst låg området en bit utanför samhällets bebyggelse. Direkt öster om kyrkogården ligger Skänningevägen och därefter, i slutningen ner till Svartån, ligger stadsdelen Prästgårdsgården mestadels med flerbostadshus. Väster om kyrkogården ligger ett mindre område med åkermark och bortanför det ligger den hårt trafikerade motorvägen E4. Direkt söder och norr om kyrkogården finns naturmarksområden, i söder med en öppen ängsyta och omgärdande trädvegetation och i norr med en tätare trädvegetation. Området i norr är även ett naturreservat (Skogssjöområdet, NVR-ID 2001689). Till stadens centrala delar med Mjölby kyrka och Stora torget är det knappt 700 meter fågelvägen.

Kyrkogården nås huvudsakligen via ingångar från Skänningevägen i öster eller Högliden i väster. I anslutning till ingångarna finns bilparkering för besökande. Vid Skänningevägen finns även en busshållplats i höjd med kyrkogården.

Karta över Mjölby. Pilen markerar kyrkogårdens läge. (Lantmäteriet)

4.2.1 Karaktärsområden

Kyrkogården har under 1900-talet utvidgats i olika omgångar. Utvidgningsdelarna har olika karaktärsdrag, präglade av de olika tidernas stilideal. Kyrkogården kan med hänsyn till områdenas tillkomsttid delas in i följande karaktärsområden:

Den äldsta delen (kvarter A-I och U)

Den äldsta delen av kyrkogården anlades omkring 1880 på tidigare åkermark som ett långsmalt rektangulärt område med en strikt formell och symmetrisk planlösning. Strukturen känns igen från andra friliggande begravningsplatser i landet som tillkom under 1800-talet. Längs östra sidan ligger den absidformade huvudingången och innanför den, en bredare centralaxel med kapellet i fonden. Ett rutnät av gångar delar in området i åtta rektangulära kvarter. Trädalléer längs de bredare huvudgångarna och utefter kyrkogårdens yttre kant förstärker symmetrin. Kvarteren är utformade med en yttre gravrad för större gravplatser (så kallade familjegravplatser) och mindre gravplatser i rader innanför. Kvarter E och F särskiljer sig från de övriga kvarteren genom att samtliga gravar är grusbelagda och enhetligt omgärdade av tujahäckar. Gravplatsernas grusbeläggning kan sannolikt härledas till kyrkogårdens ursprungliga karaktär, medan nuvarande häcksystem troligtvis tillkommit under 1900-talets andra hälft. Även i kvarter C är många gravplatser grusbelagda och omgärdade av häckar, oftast måbär, eller stenramar. I kvarter A, B, D och H fanns tidigare s.k. allmänna linjegravplatser, varifrån det fortfarande finns bevarade

gravvårdar i kvarteren A, B och D. Kvarter H har på senare tid lagts om med friväxande rygghäckar utmed gravraderna och de tidigare linjegravplatserna är inte längre skönlbara. I slutningen i nordväst ligger kvarter U med urngravplatser förlagda i terrasser, kvarteret tillkom under första halvan av 1900-talet.

Förändringar under det senaste seklet har inneburit att äldre gravvårdar successivt plockats bort och nyare gravvårdar med mer sentida utformning har tillkommit. På gravplatser samt på de inre kvartersgångarna har grusbelaäggningar tagits bort och såtts igen med gräs och i kvarteren har rygghäckar tagits bort eller ersatts med modernare växtmaterial. Men trots dessa förändringar är den ursprungliga karaktären påtaglig. Viktiga delar för områdets karaktär är gångsystemet som ligger till grund för kvartersindelningen, trädalléerna, kvarterens gravplatsindelning och de bevarade äldre gravvårdarna och gravanordningarna samt kvarteren E och F med grusbelaäggning.

Kv A: större familjegravar i den yttre gravraden och rader med allmänna linjegravar i kvarterets inre.

Kv B: bevarade allmänna linjegravar.

Kv C: omgärdande gravhäckar och stenramar.

Kv D: bevarade allmänna linjegravar i kvarterets mitt.

Kv E: Vy från slänten över tujahäckarna och grusgravarna.

Kv G: Gravplatser i raka rader med perennbårder som rygghäckar.

Kv H: Klippta och friväxande rygghäckar.

Kv U: Urngravar i terrasser.

1951-års utvidgningsområde (kvarter K-R)

Området ligger på gammal betesmark som före utvidgningen mestadels var öppen och gräsbevuxen med spridda solitära träd, varav några sparades och införlivades i anläggningen. Kvarteren är luftiga med gravplatserna radvis i de öppna gräsyrtorna. Både gravrader och gångsystemet är bågformat och lätt böljande. Mellan de flesta gravrader finns rygghäckar som understryker de böljande formspråket. Träden står fritt placerade, som tätast i söder och kring ceremoniplatsen. I de nordvästra kvarteren finns även ett större inslag av sentida perenna prydnadsplanteringar, vilket skapar en trädgårdslig och rumslig känsla. Gravvårdarna är övervägande lågbreda modeller från 1950-70-talet. Gravsättningsföljden kan tydligt skönjas genom de äldsta gravvårdarna som finns i söder (kvarter K) och de yngsta längst i nordväst

(kvarter O och R). Förutom gravvårdarna som är tidstypiska för områdets tillkomsttid är även de öppna gräsytor, de svängda gravraderna, rygghäckarna och de strödda träden viktiga delar för områdets karaktär. I kvarter L följer stödmurarna som terrasserar kvarteret samma svängda form. De inhemska trädarterna av ek och björk knyter an till den tidigare glest trädbevuxna betesmarken. Att särskilt beakta är detaljeringen i kvarter R där rygghäckarna hålls klippta i tre höjder, som lägst i innersta bågen och som högst i yttre bågen.

I södra delen av kvarter K ligger askgravplatsen Haga, anlagd 2017. Platsens utformning bär drag av den böljande struktur som syns på en gravkarta från 1964 och den bågformade gången med gravplatserna placerade på båda sidor knyter an till likartade strukturer i kvarter M och R. Norr om gravsättningsytan finns en fontänbassäng med rundade former. Öster om askgravplatsen ligger Museikvarteren med äldre gravvårdar som flyttats från sina ursprungliga gravplatser och ställts upp i fyra bågar, omgivna av rododendronbuskar.

Kv K: lätt svängda gravrader och rygghäckar.

Kv L: gravplatserna ligger i terrasser uppbyggda med stödmurar.

Kv M: bågformad gravplatsindelning, numera helt lagd i gräs.

Kv O: gravplatserna, muren och gången. Följer samma rundade dragning.

Kv O (t v) och P (t h): rygghäckar mellan gravraderna.

Kv P: lätt svängda gravrader och rygghäckar samt en ung himalayabjörk.

Kv R: Svängda rygghäckar i stigande höjd.

Askgravplats Haga.

Del av Museikvarteren.

Skogskyrkogården (kvarter Skogen, Eken, Tallen, Lönner, Linden och askgravlunden Gläntan)

Området ligger väster om kyrkogårdens äldsta del och norr om 1951-års utvidgningsområde och anlades i ett befintligt skogsområde med mestadels tall och inslag av enstaka lövträd. Träden är gamla och högväxta och under dem är marken gräsbevuxen med inslag av busk- och prydnadsväxter. Slingriga gångar delar in området i olika kvarter. I den äldsta delen, kvarter Skogen, finns ett korsformat gångsystem som delar in kvarteret i fyra avdelningar och innanför det finns ytterligare ett inre gångsystem. I kvarteret ligger gravarna i lätt svängda rader, anpassade efter de befintliga träden. Gravområdena omfamnas av låga buskplanteringar längs de yttre gångarna. I sydöst har en minneslund anlagts, den markeras av en smyckningsplats intill två

buskplanteringar. Vegetationen i kvarter Skogen är mer sparsam än i övriga området, och består av låga barrväxter som tujor och sockertoppsgranar samt ormbunkar och blommande prydnadsväxter på gravplatserna. Även om hela området har karaktären av en skogsträdgård gör den något mer sparsamma vegetationen att karaktären här upplevs som något mer öppen och enkel.

I de övriga kvarteren finns mer varierande och flerskiktade buskplanteringar tillsammans med ett lägre skikt av perenna växter av olika slag. Gravplatsernas placering är mer slingrande och följer planteringsytornas olika bågformer. Växtlighetens variation och planteringsytornas olika former skapar en intim rumslighet vilket gör skogsträdgårdskaraktären ännu mer påtaglig. I kvarter Linden finns en bård med gravplatser längs slänten i nordväst, i övrigt har kvarteret ännu inte tagits i bruk. Gravvårdarna är både stående och liggande av natursten. De stående gravvårdarna är oftast låga, ca 60 cm och lägre. Men även några högre gravvårdar förekommer, framför allt i Skogens södra och sydvästra del. Asymmetriska former och figurstenar är vanligt förekommande.

Askgravlunden Gläntan ligger vackert infogad i skogsområdet nordväst om kvarter Skogen. En slingrande grusgång leder till den smågatstensbelagda mittplatsen. På platsen har en större äldre gravvård återanvänts som namnsten. Intill namnstenen finns ljus- och vashållare framtagna i samarbete med ett företag i Vadstena. På platsen finns också ett konstverk med stenbumlingar i olika storlekar, dekorerade med blågröna glasklot. Likadana glasklot pryder även ljus- och vashållarna. Askgravlunden har i sitt formspåk och materialval en modern, sentida karaktär som understryks av konstverket och återbrukandet av den äldre gravvården.

Kv skogen.

Kv Eken.

Kv Tallen.

Kv Linden.

Minneslunden.

Askgravlund Gläntan.

Norra delen (kvarter Norra 1-4)

Området anlades mestadels på tidigare åkermark med omgärdande skogsvegetation i norr och öster. Planen bestod ursprungligen av sex gravkvarter och ett nytt gravkapell. I dagsläget har endast kvarteren Norra 1 och Norra 2, samt del av Norra 4 tagits i bruk. Norra 3 är förberett, men ännu har inga gravplatser upplåtits. Kvarteren utgörs av öppna gräsytor som i plan liknar formen av klöverblad. Gravplatserna ligger i enkla rader i gräsyterna och den enda prydnadsvegetationen är gravrätterna som ofta finns framför gravvårdarna. I bakkant ramas gräsyterna in av friväxande busk- och trädplanteringar som mot norr och väster bildar ridå mot motorväg E4, som här ligger ganska nära kyrkogården. På några ställen där buskplanteringarna är lägre syns det angränsande åkerlandskapet. I en del av Norra 4 ligger det muslimska kvarteret, skilt från de övriga kvarteren. Den yttre buskplanteringen ger viss inramning, med struktur inom ytan saknas och kvarteret upplevs som mycket öppet. Söder om kvarter 4 ligger sedan 2006 askgravplatsen

Bäcken. Området är utformat med en bäckfåra och en liten näckrosdamm. Längs bäckens sidor ligger gravplatserna i bårder, omgivna av rabatter med perenner. Mot norr och nordöst omgärdas platsen av ett friväxande buskage med olika sorters buskar och mot söder omgärdas en klippt tujahäck. Platsens något lägre och inre placering ger den en mer ombonad och skyddad karaktär, trots den relativt öppna utformningen.

Norra 1.

Norra 2.

Vy över Norra 1, 2 och 3.

Insectshotell på Norra 3.

Askgravplats Bäcken (ovan och t h).

4.2.2 Typområden för gravplatser

Inom ovan beskrivna karaktärsområden finns även områden med gravar och gravvårdar i stilar som speglar olika tiders ideal och gravkulturer. Dessa stilar kan delas in i typområden för gravplatser. Följande typområden förekommer inom respektive karaktärsområde:

Den äldsta delen (kvarter A-I och U)

- Områden med större familjegravar.
- Allmänna linjegravsområden, både med gravplatser i gruslinjer och i gräs.
- Rygghäcksområden där s k portföljstenar är vanliga.
- Grusgravsområde, med och utan utmärkande häcksystem.
- Strikt urngravsområde med liggande gravvårdar.

1951-års utvidgningsområde (kvarter K-R)

- Rygghäcksområden där s k portföljstenar är vanliga.
- Gräsgravsområde.
- Strikt urngravsområde med liggande och stående gravvårdar med utmärkande rygghäckar
- Särskilt område är också kvarter O med högsmala gravvårdar i samma format längs kvarterets ytterkant.

Skogskyrkogården (kvarter Skogen, Eken, Tallen, Lönnen och Linden)

- Rumsliga gräsgravsområden med friare former med lågmälda gravvårdar, liggande eller stående.

Norra delen (kvarter Norr 1-4)

- Inramade gräsgravsområden med rätlinjig placering av gravplatser utan strukturskapande vegetation. Här finns mestadels s k portföljstenar.
- Muslimskt gravområde.

4.3 Omgärdning och ingångar

Från ingången mot Skänningevägen och norrut omgärdas kyrkogården av en tegelmur av rött tegel. Längs Skänningevägen har muren en avtäckning av plåt, här är den i partier även övervuxen av klätterväxter. Mot norr (längs kvarter F) är muren avtäckt med röda tegelpannor och utsidan är vitputsad. Kring den absidformade ingången omgärdar en låg stödmur av kraftiga, grovt huggna block av grå granit. På blockens ovalsida finns bindringar som före bilens genomslag användes för att binda upp hästar. Vidare söderut fortsätter stödmuren av huggna block av röd och grå granit, lagda i två skift. Samma typ av mur fortsätter runt hela 1951-års utvidgningsområde, men här har den något högre med tre skift och har en invändig visning mot kyrkogården motsvarande det övre skiftet. Likadana murpartier finns längs slänten mellan den äldsta delen och Skogskyrkogården.

Skogskyrkogården avgränsas av ett trästaket med liggande oregelbundna brädor av hyvlade stockar i två nivåer. Staketet löper från den västra ingången norrut till personal- och ekonomibyggnaderna. Ett likadant staket finns inne på kyrkogården, ovanför slänten mellan Skogskyrkogården och den äldsta delen. Vidare norrut och kring de norra kvarteren omgärdas kyrkogården av tät vegetation.

Kyrkogårdens huvudingångar finns mot Skänningevägen i öster och mot Högliden i väster. Den östra ingången är kyrkogårdens ursprungliga huvudingång och dess placering tillkom när kyrkogården anlades på 1880-talet. Grindstolparna är fyrkantiga med fasade krön och av kryssharnad grå granit. I grindstolparna finns krokar för upphängning av grindblad, grindbladen saknas.

Den västra ingången mot Högliden markeras av fyra råhuggna fyrkantiga grindstolpar av röd granit. Mellan de yttre stolparna finns fasta smidessektioner med spjälor i två nivåer. I de mittersta grindstolparna finns krokar för upphängning av grindblad, grindbladen saknas.

Ytterligare tre mindre ingångar finns; i nordöst (vid kvarter G/I), i sydöst (kvarter M) och i väster vid personal- och ekonomibyggnaderna. Den nordöstra ingången utgörs av en öppning i tegelmuren försedd med en enkelgrind av smide med raka- och krysspjälor och dekor i böjda och runda former. Den sydöstra ingången markeras av två grindstolpar i röd granit, likadant huggna som de vid huvudingången mot Skänningevägen. I grindstolparna finns krokar för upphängning av grindblad, grindblad saknas. Ingången vid personal- och ekonomibyggnaderna markeras av två markförankrade högstubbar av tall, krönta av sirliga och konstnärligt utförda kronor av smidesjärn.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Tegelmuren i norr, längs Skänningevägen.

Blockstensmuren i söder, längs Skänningevägen.

Mur kring 1951-års utvidgningsområde.

Huvudingången från Skänningevägen.

Ingången från parkeringen i väster.

Ingången vid ekonomibyggnaderna.

4.4 Gångsystem

På kyrkogårdens äldsta del är gångsystemet rätvinkligt och symmetriskt. Huvudgångarna längs kvarterens ytterkanter är bredare och har på senare tid asfalterats för att förbättra framkomligheten. Inne i kvarteren är gångarna smalare och grusbelagda. Gången mellan huvudingången och gravkapellet är belagd med smågatsten i bågmönster och inslag med rödtonad gatsten. Längs kanterna ligger bårder av kullersten. Platsen framför kapellet är belagd som en stor cirkel, även är med inslag av rödtonad gatsten. Liknande smågatstensbeläggning återkommer på kransplatsen norr om gravkapellet.

På 1951-års utvidgning är gångsystemet böljande och slingrar mellan och genom kvarteren. Det bredare huvudgångstråket är både asfalterat och grusbelagt. Gångarna mellan gravraderna i kvarteren är även här smalare och grusbelagda. På en gravkarta från 1964 framgår att det kan ha funnits plattbelagda gångar mellan gravraderna i kvarter K, L och M. Förmodligen var det plattor av kalksten, ett vanligt förekommande tillägg på kyrkogårdar i länet vid 1900-talets mitt. På några ställen är plattor skönjbara och det är därför troligt att plattraderna finns bevarade under grässvålen.

På Skogskyrkogården finns ett asfalterat huvudgångstråk utmed kvarterens ytterkanter. Två raka axlar genomkorsar kvarter Skogen och delar in kvarteret i fyra delar. Ett något smalare grusbelagt gångstråk löper genom de olika delarna. De asfalterade gångarna fortsätter vidare till den norra delen där gångarna löper förbi kvarteren. Varken här, eller i Skogskyrkogårdens trädkvarter finns något gångstråk inne i kvarteren, utan kvarterens ytbeläggning utgörs av sammanhängande klippta gräsytor.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Gången med smågatsten mellan huvudingången och gravkapellet.

Grusbelagd mittgång.

Asfaltsbelagd gång i Kv Skogen.

4.5 Vegetation

Kyrkogårdens vegetation är rik och med stor karaktärsvariation mellan de olika områdena. På den äldsta delen är vegetationsstrukturerna striktare. Här finns lindar i en högväxt trädkrans längs ytterkanten och i täta alléer längs huvudgångarna. Centralaxeln mellan ingången och kapellet kantas av tujor planerade två och två vid soffplatserna. I sydväst (kvarter C) finns även ett inslag

av spridda träd, främst tall, som troligtvis redan stod här när kyrkogården anlades. I gravkvarteren förekommer häckar av olika slag, där framför allt kvarter E och F utmärker sig med ett enhetligt rutnät av tujahäckar kring gravplatserna. Gravhäckar förekommer också i kvarter C, där är de av måbär. På de övriga kvarteren finns rygghäckar som löper utes efter gravplatserna i långa sammanhängande rader, vanligtvis av tuja, idegran eller olika sorters spireor. I kvarter G har rygghäckarna ersatts av bårder med olika perenner. I framför allt kvarter A och D finns inslag av, ofta högväxta barrväxter som tuja och sockertoppsgravar planterade på eller intill gravplatser.

Allé längs mittgången på den äldsta delen.

Tujahäckar i kv E och F..

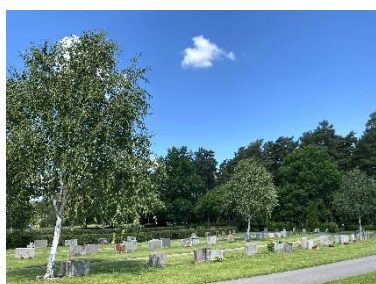

Perenner i kv G.

1951-års utvidgningsområde har en betydligt glesare trädstruktur, vilket ger området en mycket öppnare karaktär som påminner om den öppna betesmarken platsen utgjorde innan utvidgningen. Träden står spridda och mestadels glest. Som tätast står träden längst i sydväst, här kan några av träden vara från tiden före utvidgningen. Trädarterna är ek, björk, flikbjörk och i kvarter P finns relativt unga himalayabjörkar. I gravkvarteren finns rygghäckar som löper mellan gravraderna och följer det böljande formspråk som präglar området. Häckarna är av måbär, häckoxbär, olika sorters spirea, idegran och tuja. I kvarter K finns även en rygghäck av rödblommig rabattros (*Rosa 'Orange Triumph'*). Tidigare har det funnits en likadan roshäck längs gravraden mot söder, där växer numera bukettspirea. I de norra kvarteren (kvarter O och R) finns även planeringar med perenner mellan gravraderna, särskilt effektiv är kombinationen med idegran och blommande timjan i kvarter R. I askgravplatsen söder om kvarter K finns bårder med marktäckande waldsteinia där namnstenarna ligger och kring dammens ena sida finns en rabatt med sommarblommor. I rabattens bakkant står en yngre hängblodbok.

Äldre träd vid ceremoniplatsen.

Yngre björkar i kv P.

Rygghäck och funkia i kv L.

I skogskyrkogården, som anlades i en redan uppvuxen tallskog, är det just vegetationen som till stora delar ger området dess karaktär. Successivt har ny vegetation infogats under den pelarsal som tallarnas höga kronor bildar. Det ger ett rikligt flerskiktat och varierat vegetationsbestånd. I det övre buskskiktet finns framför allt ett stort inslag av olika tujor och cypresser, men även sockertoppsgrannar och enstaka högre lövfällande buskar som magnolia och hassel. Även i de lägre skikten är inslagen av barr och städsegröna buskar stort, blandat med lövfällande buskar och perenner av olika slag.

Kv Skogen (ovan och t h).

Kv Eken.

Kring de norra kvarteren finns täta ridåer med lövfällande träd och buskar av olika slag. Bland träden finns bland annat hästkastanj, rönnar, fågelbär, japanskt prydnadskörbär, katsura och vitoxel. I kvarter 2 finns även ett gammalt päronträd, som troligtvis redan stod på platsen innan området anlades. I buskskiktet finns kornell, ginnalalonn, skogstry, olika sorters spireor, röd- och grönbladig smällspirea och ölandstok. Ridåerna ger både kvarteren deras klöverlika form, samtidigt som de skärmar av mot motorvägen som här ligger ganska nära kyrkogården. Söder om kvarter 4 ligger askgravplatsen omgärdad av friväxande buskage med syren, snöbär och vide mot norr, ett lägre buskage med tuvkornell mot väster och klippt tujahäck mot söder. Längs bäckens sidor finns rabatter med deutzia och rödblåg alunrot, och där bäcken vidgas i en damm växer bambu, glansmiskantus, funkia och bergenia.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Äldre päronträd i kv Norra 2.

Träd- och buskridå, Norra 1.

Planteringar i askagravplats Bäckén.

4.6 Gravanordningar

På kyrkogårdens äldsta del är åldersvariationen bland gravvårdar och gravanordningar stor. Trots att gallringar av äldre gravvårdar skett i omgångar, finns fortfarande ett stort inslag av gravvårdar från tiden kring sekelskiftet 1900, tillsammans med gravvårdar tillkomna under hela 1900-talet och fram till idag. Det är främst längs kvarterens yttre kanter samt i kvarteren B och C som koncentrationen av äldre gravvårdar är som störst. I kvarter B finns bland annat gravplatsen med vad man tror är den äldsta gravsättningen, ettåriga Alma som gravsattes 1886. I kvarter B är även det tidigare linjegravssystemet i kvarterets mitt välbevarat och gravsättningarnas ordningsföljd går att avläsa på gravvårdarna. I den terrasserade delen i västra delen av kvarter C finns flera påkostade gravanordningar med högresta gravvårdar, gravramar och smidesstaket. I kvarteren E och F är gravanordningarna från 1930-talet och framåt. Framförallt i kvarterens västra delar finns några lägre gravvårdar, flera med tillhörande sidopartier och gravramar tidstypiska för 1930-40-talet. I kvarter U där gravsättningen påbörjades under 1940-talet, är gravvårdarna liggande och med enhetliga mått.

På 1951-års utvidgningsområde är gravvårdarna från 1900-talets andra hälft, och de är nästintill uteslutande av tidstypiska lågbreda modeller. Gravplatserna är helt lagda i gräs och några gravanordningar utöver gravvårdarna finns inte. Kvarteren togs i bruk i bokstavsordning med de första gravsättningarna i kvarter K.

I Skogskyrkogårdens kvarter och i de norra kvarteren är gravvårdarna sentida från 1970-talet och framåt. De flesta gravvårdar stående och oftast högsmala med rundad eller asymmetriskt krön. Några gravstenar är utformade som motiv, exempelvis hjärta, nallebjörn eller månskära. Liggande naturstenar är också vanligt förekommande, framför allt i kvarteren Tallen och Eken.

Även i de norra kvarteren är gravvårdarna sentida, från 1980-talet och framåt. Här finns även ett inslag av gravvårdar från andra kulturer med inskription på andra språk och infällda fotografier på de avlidna.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Äldre gravvårdar och gravanordningar på den äldsta delen.

Gravvårdar från 1900-talets mitt i kv P

Naturstenar i kv Eken

Gravvårdar från 1900-talets två sista decennier i kv Norra 1

4.7 Gravskick i annan ordning – det muslimska gravkvarteret

Inom kvarteret Norra 4 ligger det muslimska gravkvarteret. Kvarteret har en enkel struktur där stommen utgörs av den yttre buskplanteringen som ramar in kvarteret. I övrigt är kvarteret öppet och helt lagt i gräs.

Vy över det muslimska gravkvarteret, december 2023. (foto: Folkungabygdens pastorat)

4.8 Minneslund, askgravlund och askgravplatser

Minneslundan ligger i den nordöstra delen av kvarter Skogen. I gräsytan finns en markstensbelagd sittplats med en intilliggande kullerstensbelagd smyckningsyta för blomvaser och ljus. I smyckningsytan finns även en stor runsten. Både sittplatsen och smyckningsytan omgärdas av en varierad planering med marktäckande buskar och högre barrväxter, framför allt hemlockar. Strax åt norr finns ytterligare en planteringsyta med olika buskar och barrväxter. Utmed ytterkanten finns en bård med kullersten som också kan användas för smyckning med blomvaser.

Infogad i skogspartiet väster om kvarter Skogen ligger askgravlundan Gläntan. Genom skogen leder en grusgång fram till askgravlundens smågatstenbelagda plats där det finns en soffa och stenblock prydda med glaskonstverk. På en återbrukad hög gravvård monteras plattor med den avlidnes namn, och bredvid den finns två höga smideshållare för blomstervaser och höst/vinterljus.

I södra delen av kvarter K ligger askgravplatsen Haga. Själva askgravplatsen utgörs av en bågformad gång med gravplatserna förlagda i bårder på båda sidor. På gräsytan innanför den inre bågen finns en soffplats med utsikt över landskapet. I norr finns en prydnadsrabatt och en organiskt formad fontändamm.

På den nora delen, mittemot kvarter Norra 1 ligger askgravplats Bäckan. Platsen är orienterad utefter en bäckfåra som i öster börjar i ett vattenspel och i väster vidgas i en liten damm. Kring bäcken och dammen finns planteringar och gräsytor. Gravplatserna ligger i bårder på båda sidor om gången i söder, varav den norra bården ligger upphöjd innanför en stödmur.

För vidare beskrivning av objekten och eventuellt åtgärdsbehov, se kap. 6.

Minneslundan

Askgravlund Gläntan

Konstverk i askgravlundan

Askgravplats Haga

Askgravplats Bäckan

4.9 Gravkapell, klockstapel, bårhus och ekonomibyggnader

Centralt placerad på kyrkogårdens äldsta del ligger gravkapellet från sent 1800-tal, uppfört i nygotisk stil. Byggnaden är av rött tegel fogad med rundfog. Kring byggnaden finns symmetriskt placerade frontoner (låga triangulära gavlar) som ansluter till det svarta bandtäckta plåttaket. Byggnaden kröns av ett kors med stiliserade trepasser. I den östra fasaden finns huvudingången, lätt indragen från fasaden. Porten är plåttäckt och målad i en dov grön kulör. Gångjärn och dörrtrycket är sirligt utformade av svartmålat smide. Porten flankeras av två kolonner och ovanför

finns ett överljus i gotisk stil. Även på den norra och södra fasaden finns fönster med gotiska spetsbågar.

Nära minneslunden står klockstapeln, en brunmålad triangulär träkonstruktion med tre höga ben. Den övre delen, där klockan sitter är täckt med träpanel som avslutas i en plåtklädd topp.

Bakom gravkapellet ligger bårhuset, en modern byggnad med vitputsade tegelfasader och svart bandtäckt plåttak. Väster om skogskyrkogårdens gravkvarter ligger ekonomibyggnaderna med verkstadslokaler och kontorsbyggnad.

Gravkapellet

Klockstapeln

Bårhuset

5 Kulturhistorisk värdeanalys

5.1 Övergripande kulturhistoriska värden

Mjölby nya kyrkogård speglar Mjölby som ett växande samhälle under 1800-talet. Här, liksom i många andra städer i landet, anlades medvetet gestaltade parkliknande begravningsplatser i utkanten av tätortsbebyggelsen. Dessa friliggande begravningsplatser gav möjlighet till arkitektoniskt tydliga anläggningar med en konsekvent helhetsutformning utifrån rådande kyrkogårdsideal. Den äldsta delen av Mjölby nya kyrkogård som anlades på 1880-talet utformades med en tydligt symmetrisk plan, helt enligt dåtidens ideal. I takt med att staden vuxit och befolkningen ökat har kyrkogården utvidgats i tre omgångar under 1900-talet. Varje utvidgning har tillfogat sin tids stilideal och arkitektoniska avtryck i anläggningen.

Kyrkogården är en viktig del i bygdens kulturhistoriska sammanhang och har sedan den togs i bruk utgjort en betydelsefull plats i staden. Den är en plats som berör människor känslomässigt, och har stor betydelse för traktens invånare som en plats för samhörighet, förankring och som en förbindelselänk till tidigare generationer.

5.2 Kyrkogårdens kulturhistoriska värden

Mjölby nya kyrkogård är stadskyrkogård som utvidgats i omgångar och sammantaget utgör en värdefull kulturmiljö. Viktiga och framträdande karaktärer och strukturer för kyrkogårdsmiljön är:

Kyrkogårdens äldsta del

- De rektangulära gravkvarteren, det symmetriska gångsystemet och trädalléerna som utgör anläggningens stomme.
- Kyrkogårdens omgärdande trädkrans som tillsammans med murarna och den absidformade ingången mot Skänningevägen markerar kyrkogårdens ursprungliga utbredning.
- Gravkapellet med sin nygotiska exteriör. Bygganden är ett fint exempel på de mindre gravkapellen som ofta uppfördes i städerna under sent 1800-tal och tidigt 1900-tal.
- Gravanordningar och gravvårdar från 1800-talets slut och framåt som förmedlar tidsdjup och berättar om gravkulturens olika stilideal. Gravvårdar med inskriptioner och titlar berättar om livet och verksamheterna i bygden. Av betydelse är kontrasten mellan de påkostade gravanordningarna från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal och de betydligt enklare gravvårdarna i de tidigare linjegravsområdena i kvarter A, B och D från samma tid. Tillsammans vittnar de om kyrkogårdens tidigare sociala skiktning med påkostade köpegravar och enklare allmänna gravplatser.
- Gravplatser med bevarad omgärdning och grusbeläggning är viktiga för förståelsen av gravkvarterens tidigare strukturer innan omläggningar genomfördes.
- Gravplatsernas grusbeläggning och omgärdande tujahäckar i kvarter E och F. Gravplatser med ytskikt av grus i dessa kvarter kan härledas tillbaka till tiden för när kyrkogården anlades. Även tujahäckarna knyter an till den äldre karaktären, även om nuvarande sträckningar och växtval troligtvis tillkommit under 1900-talets andra hälft.

1951-års utvidgningsområde

- Det bågförmade formspråket, karaktäristiskt för 1950-talets kyrkogårdsarkitektur. Här konsekvent genomfört i gångsystemet och i gravkvarteren med gravraderna och rygghäckarna. Även trampstenarna i kvarteren K, L och M, numera kraftigt gräsövernäxta, är viktiga förmedlare av områdets karaktär. I kvarter M har de särskilt stor betydelse för att kunna avläsa kvarterets struktur.

- Den omgärdande blockstensmuren och grindpartierna, utförda med stor hantverksskicklighet och som i material och utförande knyter an till 1950-talets arkitektur. Murens obearbetade insida kan förklaras av att det ursprungligen var planerat med en tallhäck längs insidan.
- Ceremoniplatsen med sin markbeläggning av oregelbundna naturstenshällar och fontändammen vid askgravplatsen som stilmässigt knyter an till 1950-talets arkitektur.
- Gravvårdarna från 1950-talet och framåt.
- De äldre träden från före utvidgningen. De berättar om platsen tidigare karaktär som öppnare ängsmark med inslag av i huvudsak lövträd.

Skogskyrkogården

- De högväxta äldre tallarna och enstaka lövträden, där framför allt tallarna utgör en väsentlig del i områdets karaktär. Gångarnas dragning, gravkvarterens form och gravplatsindelning har till stora delar anpassats efter de befintliga träden.
- Den variationsrika vegetationen med ett betydande inslag av olika barrväxter.
- Klockstapeln som i sin arkitektur är representativ för klockstaplar byggda av trä, uppförda på kyrkogårdar under andra halvan av 1900-talet.
- Sentida gravvårdar från 1970-talet och framåt, med variation i storlek och utformning.

Norra delen

- Busk- och trädplanteringarna i kvarterens bakkant som utgör områdets stomme och ger kvarteren dess struktur. Växterna är lövfällande som i art- och sortval är typiska för nyplanteringar från tiden kring 1990-talet.
- Sentida gravvårdar från sent 1980-tal och framåt, med ett inslag av gravvårdar med stildrag från andra kulturer.

Vy genom kv C med kv B i bakgrunden.

6 Teknisk beskrivning – åtgärder och underhåll

Inventering av kyrkogårdens objekt genomfördes i juni 2023. Inventeringen omfattar kyrkogårdens anläggningsdelar och växtmaterial. Kyrkogårdens träd har inventerats avseende art och placering samt med dess kulturhistoriska värden. En *Trädvårdsplan* med inventering av träden avseende kondition, skador och eventuella åtgärder upprättas separat av pastoratet. För skogskyrkogårdens kvarter har en *Restaurerings- och successionsplan* tagits fram parallellt med vård- och underhållsplanen. Inventering av gravvårdar har inte ingått i detta arbete. Gravvårdar med kulturhistoriskt intresse finns listade i *Kulturhistorisk gravvårdsinventering* som pastoratet utför. Listan uppdateras kontinuerligt när gravar återlämnas.

De åtgärder som angivs nedan har olika prioriteringsgrad enligt följande gradering:

I Akut åtgärd, bör åtgärdas snarast

II Åtgärdas inom 2-5 år

U Underhållsåtgärd eller standardtillsyn som utförs regelbundet

Observera att åtgärder som innebär väsentliga förändringar kräver tillstånd från länsstyrelsen enligt Kulturmiljölagen 4 kap 13 §.

6.1 Omgärdning

6.1.1 Omgärdande murar

Absidformade entreépartiet

Blockstensmur mot söderlängs Skänningevägen

Tegelmur mot norr längs Skänningevägen

Omgärdande mur, 1951-års utvidgningsområde

Beskrivning:

Den äldsta delen

Vid huvudingången finns en halvmeter hög absidformad stödmur av grovt huggna block av grå granit i ett skift. Mot söder fortsätter en liknande stödmur med grovt huggna block av grå och rödaktig granit i två skift. Norr om huvudingångens absidform, längs kv H, G och F, finns en ca 2 m hög mur av rött tegel med bred plåtavtäckning. Längs kv F är avtäckningen av röda enkupiga tegelpannor. Norra utsidan är putsad. Längs Skänningevägen växer klätterhortensia på muren.

1951-års utvidgning

Längs kvarteren M, P och O omgärdar en mur av grovt huggna block av röd granit. Muren har visning mot insidan, där är blocken mycket ojämna och med synligt bruk i fogarna. Insidan var ursprungligen tänkt att döljas av en häck (tidigare tallhäck), och lämnades därför obearbetad.

Kondition:

Den äldsta delen

Skador på tegelstenar förekommer i tegelmuren, framför allt i den södra sträckningen längs Skänningevägen. Trasiga och saknade tegelpannor i avtäckningen förekommer. Norr om grinden vid kv G finns sprickor i fogen.

1951-års utvidgning

Ett fåtal stenar har förskjutits ur ursprungligt läge, och någon har fallit ut. Inväxt i fogarna förekommer längs murens utsida.

Åtgärder:

I Den äldsta delen: Låt en sakkunnig inom murkonstruktioner i kulturhistoriska miljöer göra en detaljerad inventering av tegelmuren. Bl a behöver

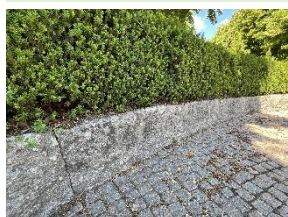
trasiga och saknade tegelpannor ersätts, varvid underliggande bruk kan behöva ses över. Även byte av skadade tegelstenar behöver utredas och sprickbildning i fogen behöver åtgärdas. I samband med undersökning och reparationer kan klätterhortensian behöva klippas tillbaka, vilket lämpligen görs under sensommaren.

I 1951-års utvidgning: Lösa stenar som är, eller riskerar att förskjutas läggs tillrätta och fogas med bruk på insidan. Fogarna läggs så att så lite fog som möjligt blir synligt.

II 1951-års utvidgning: Möjligheten till återplantering av tallhäck eller annan motsvarig vegetation innanför muren utreds.

U Murarna ses över minst en gång om året. Utbuktande/rasade stenar läggs tillrätta. Inväxt av sly och ogräs tas bort.

6.1.2 Omgärdande häckar

Häck vid huvudingången

Beskrivning:

Innanför den absidformade huvudingången finns en klippt idegranshäck, ca 80 cm hög och 120 cm bred.

Kondition:

God kondition.

Åtgärder:

U Gödsla och vattna vid behov.

6.1.3 Omgärdande staket

Trästaket i väster

Trästaket i öster

Beskrivning:

I väster (mot Högliden) avgränsas skogskyrkogården av ett trästaket med liggande plankor i två nivåer.

Plankorna är av okantat, råsågat virke. Stolparna är fyrkantiga med fasade sidor och pyramidformad topp, monterade på gjutna betongplintar.

Ett likadant staket avgränsar skogskyrkogården mot öster.

Kondition:

Några plankor har rötangrepp och kommer behöva bytas ut.

Åtgärder:

U Kontrollera staketet årligen och byt ut plankor/stolpar vid behov.

6.2 Ingångar

6.2.1 Grindpartier

Huvudingången från Skänningevägen

Beskrivning:

Den äldsta delen

Huvudingången markeras av två krysshamrade grindstolpar av granit, ca 130 cm höga och sidorna 36x36 cm. Ovansidornas kanter är lätt fasade. På

Grind i tegelmuren

Ingång intill kv M

Grindparti vid parkeringen i väster

sidorna finns gångjärn för upphängning av grind, men grindblad saknas.

Vid nordöstra hörnet finns en enkelgrind av smide i tegelmuren. Grinden är utsmyckad med krysstag och dekor i rundade former.

1951-års utvidgning

Entrégrinden från den västra parkeringen består av fyra grindstolpar av råhuggen röd granit, 120 cm höga och sidorna 50x35 cm. Mellan de yttre pelarna finns fasta smidessektioner. På de mittersta stolparna finns gångjärn för upphängning av grind, men grindblad saknas.

I det sydöstra hörnet, vid kv M finns en ingång genom muren med två krysshamrade grindstolpar av granit, ca 115 cm höga och sidorna 33x33 cm. Ovensidornas kanter är lätt fasade. På sidorna finns gångjärn för upphängning av grind samt del av reglingsanordningen, men grindblad saknas. Grindstolparna är snarlika de vid huvudingången från Skänningevägen.

Kondition:

Grindblad saknas i tre av grindpartierna. Det är möjligt att grindbladen till huvudingången från Skänningevägen tagits bort för att förbättra framkomligheten för bl a begravningsbilar.

Åtgärder:

II Utred om grindbladen finns bevarade, samt om de ska återmonteras i någon, eller i alla grindar.

6.2.2 Entrépartier

Stolpar av tallstammar

Beskrivning:

Vid ekonomibyggnaderna finns en entré som markeras av två stammar från avverkade tallar, delvis med bevarad bark. Stammarna har dekorerats med konstnärligt utförda kronor av silverfärgad metall.

Kondition:

Begynnande röta i de nedre delarna.

Åtgärder:

II Låt stolparna stå kvar så länge de håller. Vid eventuell avverkning av tall på kyrkogården kan stammarna användas som ersättning.

6.3 Byggsdelar

6.3.1 Trappor

Trappan bakom gravkapellet

Beskrivning:

Bakom gravkapellet, mot skogskyrkogården

Trappa med två trapplopp. Trappstegen är blocksteg av granit med kontrastmarkeringsremsor på de övre och nedre trappstegen. Övriga gångytor och vilplan är belagda med smågatsten som längs ytterkanterna ramas

Trappor i kv U, i söder (t v) och i norr (t h)

Trappor i kv C

Tappa kv L

in av en rad storgatsten. På trappornas ena sida finns svarta handledare av smide.

Kv U

Längs kvarterets norra kortsida finns en trappa med sammanlagt fem trapplopp, som leder upp för slänten mot kv Tallen. Trappstegen är av blocksteg av granit, där de tre övre trapploppens steg är slätare och nyare tillverkade och de två nedre är äldre med ett grövre och mer oregelbundet utseende och råhuggen framsida. Samtliga trapplopp har mörka kontrastmarkeringsremsor på de övre och nedre trappstegen. På trappornas ena sida finns svarta handledare av smide. Anslutande gångytor och vilplan är belagda med grus och smågatsten.

Ytterligare två trappor förbinder kvarterets terrasserade gravområden; en längst i söder och en närmare mot kvarterets mitt. Trapporna är likadana som den norra trappans två nedre trapplopp med blocksteg av granit med råhuggen framsida. Båda trappor har mörka kontrastmarkeringsremsor på de övre och nedre trappstegen och på trappornas ena sida finns svarta handledare av smide.

Kv C

I kvarterets västra del finns en kort men kraftig slänt mellan gången och gravarna. I slänten har några trappor infogats. Trapporna har tre steg, några med synliga vangstycken, och några med trappstegen infogade direkt i slänten. Samtliga trappor bör ha tillkommit i samband med gravsättningar under 1900-talets första decennier.

Kv L

Längs kvarterets norra sida finns en trappa med tre trapplopp. Trappstegen är blocksteg av granit med råhuggen framsida. Det övre trapploppets lutning är flackare och stegen mer utdragna, likt en så kallad "åsnestig". Trapploppen har mörka kontrastmarkeringsremsor på de övre och nedre trappstegen. Längs trappornas ena sida finns en svart handledare av smide. Anslutande gångytor och vilplan är belagda med asfalt.

Längs kvarterets södra sida finns en trappa med tre steg infälld i stödmuren.

Kondition:

Bakom gravkapellet, mot skogskyrkogården

Ytorna med smågatsten är ojämna och delvis med kraftig lutning.

Kv U

Längs kvarterets norra sida har ytorna med gatsten mindre ojämnheter och i det mittersta trapploppet har trappstegen börjat separera utåt och luta.

Åtgärder:

I Bakom gravkapellet, mot skogskyrkogården: ytorna med smågatstenen läggs om så att de blir jämna och utan snubbelrisk. Utred möjligheten att bygga om trapporna med fler trappsteg så att vilplanens lutning blir flackare och tillgängligheten blir bättre.

II Kv U: blockstegen i det mittersta trapploppet sätts om.

6.3.3 Spegeldamm

Askgravplats Haga

Askgravplats Bäckén

Beskrivning:

Intill askgravplatsen Haga finns en ca 30 cm djup damm med kanter och botten av betong.

Genom askgravplatsen Bäckén rinner en liten bäck som startar med ett vattenspel och mynnar ut i en liten damm.

Längst i norr finns en bevattningsdamm, omgärdad av ca 2 m högt elstängsel.

Kondition:

Inga skador.

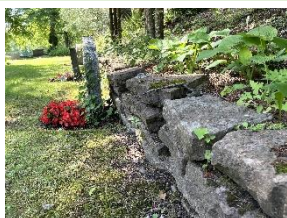
Åtgärder:

II Överväg att bitvis plantera buskar kring bevattningsdammen så att elstängslet blir mindre framträdande.

6.3.4 Murar inne på kyrkogården

Mur bakom bårhuset

Mur i kv C

Mur i kv L

Mur i askgravplats Bäckén

Beskrivning:

Den äldsta delen

Bakom bårhuset finns en stödmur av röda och ljusgråa granitblock i 2-3 skift.

I kv U finns bruksfogade stödmurar/terrassmurar av granit, ca 100-120 cm höga. Murarna täcks till stor del av vildvin och murgröna.

Längs nordvästra sidan av kv C finns en halvmeterhög stödmur av röd kalksten.

Bakom kransgårdens soffplats finns en knappt meterhög stödmur av grå betongblock.

1951-års utvidgning

I kv L finns knappt meterhöga stödmurar som terrasserar kvarteret. Murarna är av granitblock, delvis bruksfogade.

Bakom serviceplatsen i kv L finns en knapp meterhög stödmur av grå betongblock.

Askgravplats Bäckén

Längs gravplatserna löper stödmurar av mörkgrå betongblock, som högst ca 40 cm höga.

Kondition:

Den äldsta delen

Kalkstensmuren i kv C har börjat kalva.

Askgravplats Bäckén

I askgravplatsens södra del har stödmuren börjat bukta utåt.

Åtgärder:

I Den äldsta delen: Kalkstensmuren i kv C ses över och utbuktande partier läggs om.

I Askgravplats Bäckén: Muren sätts om och ges ordentligt motstöd.

U Murarna ses över minst en gång om året. Utbuktande/rasade stenar läggs tillrätta. Inväxt av sly och ogräs tas bort.

6.4 Markbeläggningar

6.4.1 Grusytor

Grusgång i kv C

Gång till Gläntan

Beskrivning:

Kyrkogårdens grusbelagda gångar är generellt belagda med finmakadam i rödgrå kulör, i ungefärlig fraktion 2-4 mm.

Inom askgravlunden Gläntan är gångarna belagda med stenmjöl.

Kondition:

Gångarnas kondition är generellt bra. Något tjocka och ojämna ytskiktsslag förekommer framför allt i nedre delarna av sluttande gångar. I övergången mellan grus- och asfaltsgångar är nivåskillnad vanligt förekommande.

Åtgärder:

II Långpunkter och nivåskillnader mot angränsande asfaltsgångar åtgärdas genom påförel av material (stenmjöl och makadam, 2-4 mm). Tjocka gruslager krattas ut/banas av så att det är jämt. Vältra/packa ytan för god hårdhet.

6.4.2 Gräsytor

Gräsytor i kv B

Gräsytor i kv Skogen

Beskrivning:

På kyrkogården finns gräsytor av olika slag. Vanligast är klippt gräsmatta i gravkvarteren. I de yttre delarna av skogskyrkogården samt i kvarteren på Norra som ännu inte tagits i bruk tillåts gräset att växa högre på sommaren.

Kondition:

Mindre sättningar, i huvudsak efter gravsättningar, samt skador och sättningar där trafik sneddat över gräsytor förekommer.

Åtgärder:

U Kyrkogårdens gräsmattor ses kontinuerligt över. Lågpunkter och sättningar fylls igen med toppdress, förhöjningar banas av och i glesa partier sås nytt gräs.

6.4.4 Ytor med betongplattor

Betongplattor i Kv R

Beskrivning:

Förekommer under grässvål inom kv R, av modell med synlig ballast/dansk sjösten.

Kondition:

Betongplattorna är kraftigt gräsöväxta och knappt synliga.

Åtgärder:

II Av tillgänglighetsskäl kan det vara motiverat att låta plattorna bli helt gräsöväxta. Plattorna har viss betydelse för kvarterets struktur och gravplatsindelning, det är därför av kulturhistoriskt intresse att istället för att ta bort dem, fortsatt bevara dem under grässvålen.

6.4.5 Ytor med betongmarksten

Betongmarksten i minneslunden

Betongmarksten i askgravplats Bäckén

Beskrivning:

I minneslunden och askgravplatsen Bäckén är marken belagd med ljusgrå betongmarksten. I askgravplatsen Bäckén kantas ytorna av rader av mörkgrå betongmarksten i lite större mått.

Även flera av serviceplatserna inom 1951-års utvidgning, skogskyrkogården och Norra är belagda med ljusgrå betongmarksten.

Kondition:

I minneslunden är betongmarkstenen ojämn och med snubbelrisk.

Åtgärder:

I Markstenen i minneslunden läggs om. I samband med omläggningen höjs ytan något för att säkerställa god avvattnings från ytan och undvika konflikt med rötter.

6.4.6 Kantstöd

Kantstöd längs huvudgången

Kantstöd framför bårhuset

Beskrivning:

Gången mellan huvudentrén och gravkapellet kantas av råkilad kantsten i grå granit. Framför bårhuset finns också kantstöd av granit, men med något slätare bearbetning, möjligen krysshamrade.

Kondition:

Inga skador.

Åtgärder: -

6.4.7 Ytor med natursten

Gången mellan huvudentrén och gravkapellet med smågatstensbeläggning

Mönsterläggning framför gravkapellet

Beskrivning:

Den äldsta delen

Gången mellan huvudentrén och gravkapellet är belagd med smågatsten i bågmönster och infällda partier med rödaktig smågatsten. Framför gravkapellet vidgar sig ytan i en cirkel.

Även kransgården bakom gravkapellet är belagd med smågatsten i bågmönster och infällda partier med rödaktig smågatsten.

På flera platser finns mindre ytor med kullersten, bl a längs gången mellan huvudentrén och gravkapellet samt intill några serviceplatser. Framför bårhuset finns ytor med dekorsten och makadam.

Serviceplatserna på den äldsta delen är belagda med smågatsten i kombination med en yttre kant av storgatsten.

1951-års utvidgning

I kv K, L, och M finns trampstenar av natursten mellan gravraderna, delvis under gräsvålen. Vid ceremoniplatsen är marken belagd med oregelbundna naturstenar med kluven ovansida. Möjligen är det samma typ av sten som använts till trampstenar i kvarteren.

Skogskyrkogården

I askgravlunden Gläntan är mittplatsen belagd med smågatsten med en yttre kant av storgatsten.

Serviceplats med smågatsten och kullersten

Ceremoniplatsen

I kv Lönner är serviceplatserna belagda med rektangulära hällar av mörkgrå natursten.

Där gångarna svänger kraftigare finns infällda partier med kullersten mellan asfalt och gräsytor. Ytorna fungerar som en förstärkning för fordon, så att inte gräsytor körs upp.

Kondition:

Den äldsta delen

Ytorna är överlag i god kondition. På flera av serviceplatserna har ytbeläggningen lagts om under året.

1951-års utvidgning

Trampstenarna är övervägande kraftigt gräsöverbuxta. Som mest synliga är de i kv L.

Skogskyrkogården

Beläggningen på serviceplatserna i kv Lönner är något ojämn med smärre snubbelkanter.

Åtgärder:

II Trampstenarna i kv M har stor betydelse för upplevelsen av kvarterets struktur och gravplatsindelning. Överväg om det är möjligt att återställa dem.

II På serviceplatserna i Kv Lönner läggs markbeläggningen om så att den blir jämn och utan snubbelkanter.

U Komplettering av fogmaterial i ytor med kullersten utförs med regelbundna intervaller (ca 2-3 år).

6.4.8 Ytor med asfalt

Asfaltsgång genom kv P

Asfaltsgångar genom kv Skogen

Beskrivning:

Asfaltsbeläggning finns på kyrkogårdens huvudgångar.

Kondition:

Ytskiktet är generellt i bra kondition. Inom skogskyrkogården förekommer en del ojämnheter pga rotuppträngning.

Åtgärder:

II Vid mindre ojämnheter kan uppstickande partier sågas eller slipas ner och återförseglas vid behov med ny asfaltstopp. Större ojämnheter läggs om med ny asfalt. Där rötter orsakar ojämnheter kan infällda partier med permeabelt slitlager i form av gallerdurk övervägas. Mindre rötter (max 50 mm i diam.) kan skäras bort precis utanför asfalten för att fördröja nya problem.

6.5 Vegetation

6.5.1 Träd

Allé mellan Skänningevägen och gravkapellet

Tväraxeln mellan kv E och H

Beskrivning:

Den äldsta delen

Kring den äldsta delen finns en högväxt trädkrans av lind. Även längs huvudgångarna finns högvuxta alléer av lind. I kv C finns ett relativt stort inslag av spridda träd, främst tall som troligtvis redan fanns när kyrkogården anlades. I de övriga kvarteren finns några yngre solitära träd av bl a varierad skogslönn,

Askgravplats Haga

Björkar i kv M

Tall och ek i kv Skogen

Cypresser kring minneslunden

Hästkastanjer i Norra 1

Päronträd, Norra 2

magnolia, katsura, valnöt och hästkastanj. Även barrväxter, främst tujor och cypresser förekommer, de flesta har troligtvis ursprungligen planterats som gravplanteringar.

1951-års utvidgning

I området står träden spritt och mestadels glest. De vanligaste trädarterna är ek och björk (även flikbladig björk). I kv P finns några relativt unga himalayabjörkar och i askgravplatsen Haga finns en yngre hängblodbok. Som tätast är träden längst i sydväst, där några av träden kan vara från tiden före utvidgningen.

Skogskyrkogården

I skogskyrkogården, som anlades i en redan uppvuxen tallskog, är det de högväxta tallarna som dominerar. Bland träden finns även ett inslag av enstaka lövträd av ek och lind, samt en fin och frisk hängalm. Under trädtaget finns en flerskiktad vegetationsbestånd där det största individerna utgörs av olika sorters cypresser och tujor, bl a finns några mycket högväxta cypresser kring minneslunden.

Norra delen

Kring de norra kvarteren finns täta ridåer med olika lövfällande träd och buskar. Bland träden finns hästkastanj, rönnar, fågelbär, japanskt prydnadskörbär, katsura och vitoxel. I kvarter 2 finns även ett gammalt päronträd, som troligtvis redan stod på platsen innan området anlades.

Kondition:

Träden är överlag i bra kondition. På flera av tallarna håller murgröna på att växa upp längs stammarna. Får murgrönan fäste kan den skada träden. Ju mer murgrönan tillåts växa, desto besvärligare blir det att få bort den.

Åtgärder:

I Överväg att ta bort murgröna som växer längs trädstammar. Murgröna som får fäste i träden kan orsaka skada och bli besvärligt att få bort.

I/II Trädvårdande åtgärder utförs i enlighet med trädvårdsplanen som upprättas separat.

I/II För skogskyrkogårdens kvarter utförs åtgärder enligt Restaurerings- och successionsplanen (2023).

6.5.2 Häckar

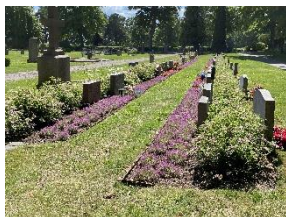
Tujahäckar i kv E och F

Idegran- och spireahäckar i kv H

Måbärshäckar i kv C

Spireahäckar i kv C

Beskrivning:

Den äldsta delen

I gravkvarteren förekommer häckar av olika slag, där framför allt kv E och F utmärker sig med ett enhetligt rutnät av tujahäckar kring gravplatserna. Gravhäckar förekommer också i kv C, där är de av måbär. På de övriga kvarteren finns rygghäckar som löper utefter gravplatserna i långa sammanhängande rader, vanligtvis av tuja eller idegran, I kv C och H finns friväxande rygghäckar av olika sorters spireor.

1951-års utvidgning

I gravkvarteren finns rygghäckar mellan gravraderna som följer hela områdets böljande formspråk. Häckarna är av måbär, häckoxbär, olika sorters spirea, idegran och tuja. I kvarter K finns även en rygghäck av rödblommig

Spireahäckar i kv K

Idegranshäckar i kv R

Spireahäck i kv Linden

Tujahäck, askgravplats Bäckens

rabattros (Rosa 'Orange Triumph'). Tidigare har det funnits en likadan roshäck längs gravraden mot söder, där växer numera bukettspirea.

Skogskyrkogården

I kv Linden finns en friväxande bakre häck av praktspirea. I övrigt är områdets lägre planteringar mer av buskarakar.

Norra delen

Längs askgravplats Bäckens södra sida finns en ca 1,5 m hög klippt tujahäck.

Kondition:

Bland tujahäckarna i kv E och F finns några bruna/döda plantor.

Åtgärder:

I Dåliga tujaplantor i kv E och F ersätts.

II Återplantering av rygghäckarna i kv P utförs enligt fastställd plan.

U Tillför gödsel årligen. Vattna vid behov. Nyplanterade häckar/häckplantor kan behöva stödbevattning tills de uppvisar god etablering.

6.5.3 Buskar och buskage

Pelartujor längs huvudgången

Exempel på gravplantering, kv D

Rhododendron i Museikvarteren

Cypresser i kv R

Olika flerskiktade buskar i skogskyrkogården

Buskridåerna i de norra kvarteren

Beskrivning:

Den äldsta delen

Huvudgången mot gravkapellet kantas av pelartujor.

Inom gravkvarteren finns inslag av spridda lägre städsegröna buskar i gravplanteringarna av tuja, cypress, idegran och lågväxande en.

I slänterna kring kv C växer buskar av olika slag, bl a spirea, rhododendron och idegran samt högre buskar av kornell och olika sorters cypresser.

Kransplatsen bakom gravkapellet ramas in av en buskplantering med friväxande buskar, bl a olika sorters spireor, praktry, snöbär och liten stefanandra.

Framför bårhuset finns olika pydnadsbuskar; vidjehortensia, magnolia, fjärilsbuske och en spiralklippt tuja.

1951-års utvidgning

I Museikvarteren finns rhododendronbuskar och i kv R står en grupp gulbarriga cypresser.

Skogskyrkogården

I skogskyrkogården finns ett rikligt flerskiktat och varierat buskbestånd. I det övre buskskiktet finns framför allt ett stort inslag av olika tujor och cypresser, men även sockertoppsgranar och enstaka högre lövfällande buskar som magnolia och hassel. Även i de lägre skikten är inslagen av barr och städsegröna buskar stort, blandat med lövfällande buskar och olika sorters perenner.

Norra delen

Kring de norra kvarteren finns täta ridåer med lövfällande buskar av olika slag, bl a kornell, ginnalalönn, skogstry, olika sorters spireor, röd- och grönbladig smällspirea och ölandstok. Askgravplatsen

Bäcken omgärdas av friväxande buskage med syren, snöbär och vide mot norr, ett lägre buskage med tuvkornell mot väster och klippt tujahäck mot söder. Längs bäckens sidor finns rabatter med deutzia, och där bäcken vidgas i en damm växer bambu.

Kondition:

I skogskyrkogården finns flera partier där de marktäckande buskarna är glesa och med synlig bar jord.

Buskridåerna kring kv Norra 3 ger ett förvuxet intryck.

Åtgärder:

I I skogskyrkogården kompletteringsplanteras marktäckande buskar i luckor.

I/II För skogskyrkogårdens kvarter utförs åtgärder enligt Restaurerings- och successionsplanen (2023).

II Utarbeta strategier för växterna i buskridåerna i den norra delen. Strategierna ska avse vilka växter/arter där tillväxten ska gynnas och vilka arter som ska hållas tillbaka. Arter som ska gynnas kan behöva uppbyggnadsbeskäras så att de kan utvecklas till större buskträd/träd.

U Gödsla och vattna vid behov.

6.5.4 Klätterväxter

Klätterhortensia på tegelmuren

Vildvin i kv U

Klematis bakom gravkapellet

Beskrivning:

På tegelmuren mot Skänningevägen växer klätterhortensia.

I kv U växer vildvin och murgröna på terrassmurarna.

I planteringen bakom gravkapellet växer klematis på växtspaljé.

Kondition:

Växterna är i bra kondition. Murgröna och vildvin kan vara mycket kraftigväxande när de etablerat sig. Det är därför viktigt att de hålls efter kontinuerligt. Murgrönan har vuxit upp i några träd i kvarteret.

Åtgärder:

I Överväg att ta bort murgröna som växer upp i träden genom att kapa dess grenar/rankor vid stambas. Allteftersom grenarna/rankorna dör rensas de bort.

U För att minska risken att vildvin och murgröna sprider sig okontrollerbart klipps årstillväxten tillbaka årligen.

6.5.5 Övriga planteringsytor

Sockblomma i kv C

Bårder med perenner i kv G

Beskrivning:

Olika typer av planteringsytor med buskar/och eller perenner förekommer på flera platser på kyrkogården.

Den äldsta delen

I kv B finns en perennplantering med dagglåpa och brokbladig funkia under en varierad skogslönn.

Sommarblommor vid Haga

Planteringar ovanför mur, kv L

Perenner i kv O

Timjan i kv R

I slänterna kring kv C växer olika marktäckande perenner, som sockblomma, funkia, ormbunkar och prydnadsgräs. I kv CU växer timjan som marktäckare i den gemensamma gravrabatten. I kv G finns bårder med blandade perenner och prydnadsgräs istället för rygghäckar.

1951-års utvidgning

I askgravplatsen Haga finns en prydnadsplantering med säsongsblommor och namnstenarna ligger i bårder med waldsteinia. I kv L finns bårder med olika låga marktäckande perenner ovanför murarna. Här finns även några högre perenner, som vitblomnade funkior och gul daglilja. I västra delen av kv O finns en bård med kärleksört mellan två gravrader och i kvarterets norra del, närmre skogskyrkogården, finns rabatter bakom gravraderna med bl a daggkåpa, lavendel, nepeta och bolltistel. I kv R finns bårder med timjan framför idegranshäckarna.

Skogskyrkogården

I de lägre vegetationsskikten finns ett rikt varierat inslag av barr och städsegröna buskar, blandat med lövfällande buskar och olika sorters perenner.

Kondition:

Planteringsytorna är överlag i bra kondition.

Åtgärder:

I/II För skogskyrkogårdens kvarter utförs åtgärder enligt Restaurerings- och successionsplanen (2023).

U Tillför gödsel årligen. Vattna vid behov. Uppstår luckor utförs kompletteringsplantering.

6.6 Gravanordningar

Beskrivning:

Se *Kulturhistorisk gravvårdsinventering* som upprättas separat av pastoratet.

Kondition:

Se *Kulturhistorisk gravvårdsinventering* som upprättas separat av pastoratet.

Åtgärder:

I Gravvårdar med högt kulturhistoriskt värde och med restaureringsbehov restaureras med hjälp av konservator.

II Arbeta fram strategier för hur återlämnade gravvårdar ska hanteras, exempelvis genom att peka ut olika kvarter eller områden där borttagning av gravvårdar är mer eller mindre känsligt. Strategierna kan även omfatta att gravplatser återupplåts samt hur och var nya gravplatser kan infogas på kyrkogården.

U Återgångna gravanordningar bedömda som kulturhistoriskt värdefulla bevaras på sina ursprungliga platser. De vårdas löpande så att deras värden bibehålls. Gravanordningarna kontrolleras lämpligen vart 5:e år och utförandet av åtgärder fördelas över kommande 5-årsperiod.

Gravvårdar och gravanordningar på kyrkogården

6.7 Utrustning och konstnärlig utsmyckning

6.7.1 Serviceplatser

Olika serviceplatser på kyrkogården

Beskrivning:

Serviceplatser finns på flera ställen över hela kyrkogården, samtliga utrustade med sopkär, vattenpost, redskapsställ och lös utrustning som krattor, spadar, vaser och vattenkannor.

På den äldsta delen är serviceplatserna belagda med smågatsten, omlagd under 2023.

De flesta vattenposterna har under senare år bytts till kommunalt vatten och är i drift under hela året. Vid bevattningsförbud placeras kärl med vatten från bevattningsdammen på serviceplatserna.

Kondition:

Överlag är platserna i bra kondition och utrustningen är enkel att nå. På några av platserna är soptunnarna placerade långt in, och kan vara svåra att komma åt. Både soptunnor och sopskåp kan upplevas som höga för någon som sitter i rullstol.

Åtgärder:

I Se över soptunnornas placering så att de är enkla att komma åt. Överväg att placera ut papperskorgar utan lock på lägre höjd på strategiska platser.

6.7.2 Belysning

Belysningsstolpar på kyrkogården.

Beskrivning:

Belysningsstolpar finns längs samtliga större gångar.

Kring gravkapellet är belysningsstolparna av äldre, svartmålad modell. I övrigt är belysningen av modernare modell, med galvade stolpar och armatur som är avbländad uppåt. I skogskyrkogården är stolparna svartmålade.

I askgravlunden gläntan finns en stolpbelysning av gammeldags modell och längs gången finns pollare.

Kondition:

Några av pollarna vid askgravlund Gläntan är monterade förhöjt ovan mark.

Åtgärder:

I Fyll upp jord kring de pollare vars nederkant är ovanför marknivå.

I Utför en undersökning/analys av hur ljuset från belysningen påverkar djurlivet runt kyrkan.

6.7.4 Konstnärlig utsmyckning

Solur i kv P

Konstverk med glasklot i askgravlund Gläntan

Beskrivning:

I Kv P finns ett solur av gjutjärn monterat på ett kraftfullt fundament av två granitblock.

I askgravlund Gläntan finns ett konstverk av olika stora naturstensbumblingar där några dekorerats med glasklot i olika blågröna nyanser. Likadana glasklot finns på ljus- och vashållarna.

Kondition:

Solurets pekare är trasig och plattan har lossnat från stenen.

Åtgärder:

II Reparera soluret.

6.8 VA- och EL-system

Elskåp vid askgravplats Bäckan

Exempel på elplint

Beskrivning:

De flesta vattenposterna har kopplats om till det kommunala vattennätet, och några vattenposter är kopplade till sk sommarvatten.

Regnvatten infiltrera i grus- och gräsytor. Enstaka dagvattenbrunnar finns, bl a vid huvudentrén.

Elledningar är framdragna till belysningsstolparna och till vattenanläggningarnas pumpanordningar. Elskåp finns vid askgravplats Bäckan. Plintar med eluttag finns på några platser över kyrkogården.

Kondition:

Elskåpet vid askgravplats Bäckan är inte stängt, här finns lösa kablar utan skyddshölje. Plint med eluttag i kv Tallen saknar huv.

Åtgärder:

I Lås elskåpet vid askgravplats Bäckan. Montera kablar permanentt alt. dra dem i skyddsror.

I Se över samtliga plintar för eluttag. Säkerställ att eluttag ej är åtkomlig för obehöriga.

U Befintliga ledningskartor uppdateras vid förläggning av nya ledningar eller omdragning av befintliga.

6.9 Tillgänglighet

Asfalterad och belyst gång genom skogskyrkogården.

Anvisad parkeringsplats för rörelsehindrade

Beskrivning:

Parkering i direkt anslutning till kyrkogården finns i väster, utanför kv O och Skogen. Anvisad plats för rörelsehindrade finns intill kyrkogårdsgrinden. Den anvisade platsen kan upplevas som något smal, och åtkomsten försvåras av ett träd alldeles intill. Linjemarkeringen är svag och delvis utsuddad.

Ytterligare en parkering finns mittemot huvudentrén, på andra sidan av Skänningevägen. Här finns ett

övergångsställe till kyrkogården. Anvisad plats för rörelsehindrade saknas.

De flesta gångarna på kyrkogården är flacka, och flera har asfalterats vilket ger en bra framkomlighet. Mellan den äldsta delen och skogskyrkogården finns stora nivåskillnader. I slänten finns trappor och bitvis kraftigt sluttande gångar. Samtliga trappor har handledare på ena sidan och trappstegen är kontrastmarkerade. I gångytorna är underlaget överlag ojämnt med snubbelkanter, och de kan upplevas som besvärliga att gå i.

Belysning finns längs de större gångarna.

Åtgärder:

I Information om tillgänglighet läggs ut på hemsidan så att besökare kan planera sitt besök i förväg.

I För att förbättra serviceplatsernas tillgänglighet: se åtgärd ovan för 6.7.1 *Serviceplatser*.

I/II För att förbättra trappornas tillgänglighet: se åtgärd ovan för 6.3.1 *Trappor*.

II För att förbättra markbeläggningens tillgänglighet: se åtgärd ovan för 6.4.1 *Grusytor*.

II För att förbättra markbeläggningens tillgänglighet: se åtgärd ovan för 6.4.7 *Ytor med natursten*.

II För att förbättra markbeläggningens tillgänglighet: se åtgärd ovan för 6.4.8 *Asfalt*.

II Bredda, alternativt se över placeringen av anvisad parkeringsplats för rörelsehindrade. Komplettera platsen med tydlig linjemarkering och en skylt.

7 Referenser

Muntliga källor

Folkungabygdens pastorat

Arkiv

Antikvarisk-Topografiska arkivet, Stockholm

Naturvårdsverket Skyddad natur (www.skyddadnatur.naturvardsverket.se)

Riksantikvarieämbetet Arkivsök och Fornsök (www.raa.se)

Östergötlands länsmuseum (www.digitaltmuseum.se)

Litteratur

Ahlklou Klintborg, Å. (2001). *Mellan trädkrans och minneslund*. Stad & Land nr 167. Movium, Alnarp

Andreasson, A. (2012). *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv*. Movium, Alnarp

Bucht, E. (red.) (1992). *Kyrkogårdens gröna kulturarv*. Stad & Land nr 103. Movium, Alnarp

Carlsson, Å. & Hultengren, S. (2007). *Kyrkogården – en Noas ark*. Svenska kyrkan och Naturcentrum AB

Fredin, M. (2006). *Vård och underhållsplan Mjölby nya kyrkogård*. WSP

Hansson, H-E., Bielawski, J. & Jönsson, K. (2002). *Vård av gravstenar*. 1. Uppl. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Hörfors, O. (2005). *Mjölby nya kyrkogård – Kulturhistorisk kyrkogårdsinventering*. Linköping: Östergötlands länsmuseum

Jonsson, M. (red.) (2009). *Ett levande kulturarv – Kyrkogårdar i Växjö stift*. Publikationer i Växjö stift no 15. Växjö

Nilsson, J. (2016). *Praktiska lösningar i Byarum: Skydd för kulturgravar och begravningsblomster*. SKKF Kyrkogården, nr. 2, ss. 25-27

Reijer, P. & Sörensen A-B. (2007). *Tillgängliga gånger på kyrkogårdar, i parker och bostadsgårdar*. Stad & Land nr 170. Movium, Alnarp

Riksantikvarieämbetet. (2017). *Vårda väl. Runstenar: att bevara en sten med dess ristningar till framtiden*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Riksantikvarieämbetet, m.fl. (2014). *Fria eller fälla – En vägledning för avvägningar vid hantering av träd i offentliga miljöer*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Riksantikvarieämbetet. (2002). *Vård av gravstenar*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm

Sandell, A. (2012). *Kyrkogårdshandboken*. Stad & Land nr 182. Movium, Alnarp

Schönbäck, H. (2008). *De svenska städernas begravningsplatser 1770-1830: arkitektur, sanitet och det sociala rummet*. Stockholmia förlag, Stockholm

Sjöman, H. & Slagstedt, J. (red.) (2015). *Träd i urbana landskap*. 1. uppl. Studentlitteratur, Lund

Sveriges stenindustriförbund. (2005). *Natursten: Gravvårdar*.

Unnerbäck, Axel. (2003). *Kulturhistorisk värdering av bebyggelse*. Riksantikvarieämbetets förlag, Stockholm

Wästberg, P. m.fl. (2001). *Minnets stigar. En resa bland svenska kyrkogårdar*. Stockholm